

KYK Yurtlarında Manevi Danışmanlık Hizmetleri Konusunda Manevi Danışmanların Görüşleri

İrfan Sevinç | 0000-0001-5288-6008 | irfansevinc@gmail.com

Doç. Dr. | Hitit Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı | Çorum, Türkiye

ROR : 01x8m3269

Öz

Toplumların ihtiyaç ve beklentileri değiştikçe soruları da değişmekte, her alanda olduğu gibi din hizmeti sunanların da bu ihtiyaç ve beklentiler doğrultusunda din hizmeti verirken uygun yöntem ve teknikleri kullanmaları, yeni yöntem ve teknikler geliştirmeleri gerekmektedir. Bu gelişmeler karşısında günümüzde insanlara daha etkili ve verimli din hizmeti sunabilmek için bilinen yöntemler yanında kişilerin sorunlarıyla birebir ilgilenmeyi öneren manevi danışmanlık hizmetleri ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda hastaneler ve cezaevlerinin yanı sıra yakın zamanlarda yüksek öğrenim öğrencilerine yönelik olarak da verilmeye başlanan manevi danışmanlık hizmetleri alanı, ihtiyaç duyulan ve üzerinde çalışılması gereken bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın amacı Çorum, Amasya ve Kırıkkale illerinde bulunan Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) yurtlarında yürütülen manevi danışmanlık hizmetlerinin manevi danışman olarak görev yapan personelin görüşleri doğrultusunda değerlendirmektir. Çalışma kapsamında: Manevi danışmanların öğrencilerle iletişim kurma yöntemleri, öğrencilerin soruları ve sorunlarının en fazla yoğunlaştığı alanlar ve olası nedenleri, manevi danışmanların hizmet öncesi veya hizmet esnasında manevi danışmanlık için hangi eğitimlere ihtiyaç duyulduğu ve bu ihtiyacın nasıl giderildiği sorularına cevap aranmıştır. Literatürde manevi danışmanlık alanı ile ilgili bilimsel çalışmalar mevcuttur. KYK yurtlarında yapılan çalışmalar ise oldukça sınırlı sayıdadır. Araştırmamızın, nitel saha çalışması ile KYK yurtlarında manevi danışmanlık hizmetlerini manevi danışman görüşleri doğrultusunda inceleyen ilk çalışma olması nedeniyle alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmada, anlamacı ve yorumlayıcı sosyal bilim yaklaşımı doğrultusunda nitel araştırma yöntemi esas alınmış, tasarım olarak tanımlayıcı araştırma, desen olarak fenomenoloji (olgubilim) yaklaşımı tercih edilmiştir. Araştırmanın birinci bölümünü oluşturan kuramsal çerçeve için ihtiyaç duyulan veriler doküman incelemesi tekniği kullanılarak elde edilmiş, ikinci bölümü olan bulgular kısmı için ise görüşme tekniği kullanılarak çalışma grubunda yer alan katılımcılarla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak elde edilmiştir. Katılımcılarla yapılacak görüşmeler için “Etik kurul izni” ve ilgili kurumlardan gerekli izinler alınmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Çorum, Amasya ve Kırıkkale illerinde KYK yurtlarında görev yapan manevi danışmanlardan amaçlı örneklemeye göre oluşturulmuştur. Buna göre dini yüksek öğrenim görmüş ve halen manevi danışman olarak

görev yapmakta olan ve din hizmetleri tecrübesine sahip kişilerden 20 kişi çalışma grubunu oluşturmaktadır. Maksimum çeşitlilik örnekleme için uygun olarak yaş, mesleki tecrübe ve cinsiyet açısından kadın ve erkek manevi danışmanların katılımı sağlanmaya çalışılmıştır. Görüşmeler, katılımcıların onayı alınarak kaydedilmiş, sonradan çözümlenerek yazıya geçirilmiştir. Elde edilen dökümler incelenerek araştırmamızın temelini teşkil eden sorular çerçevesinde anlamlı bölümlere ayrılarak kodlanmış, ardından temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Temalarda katılımcı görüşlerinden örneklere yer verilmiştir. Örneklerde katılımcılar (K1, K2) şeklinde kodlanmıştır. Elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirilip yorumlanmıştır. Çalışmada manevi danışmanlığın yalnızca dini bir hizmet değil, aynı zamanda bir psikolojik destek süreci olduğu, bu nedenle manevi danışmanların, gençlerin ruhsal ve manevi ihtiyaçlarına karşılık vermek için hem dini bilgiye hem de psikolojik bilgi ve anlayışa sahip olmanın gereği önemli bir sonuç olarak tespit edilmiş, gençlerin yaşadığı sorunlara daha bütüncül bir yaklaşım sergilemek için iletişim becerileri, genç gelişim özellikleri ve sosyal medya kullanımı gibi konularla manevi danışman eğitim ve bilgilendirme süreçlerinin güçlendirilmesi gerektiği ifade edildiği görülmüştür. Sonuç olarak çalışmada; manevi danışmanlık hizmetlerinin öğrencilerin yaşam kalitesini artırarak, zorlu dönemlerde destek bulmalarını sağlayacağı, bu nedenle, yüksek öğrenim kurumlarının ve yurtlarının, manevi danışmanlık hizmetlerini aktif bir şekilde sunmalarının önemi vurgulanmaktadır.

Anahtar Kelimeler

Din Eğitimi, Manevi Danışmanlık, Cami Dışı Din Hizmetleri, KYK Yurtları, KYK Yurtlarında Manevi Danışmanlık

Atıf Bilgisi

Sevinç, İrfan. “KYK Yurtlarında Manevi Danışmanlık Hizmetleri Konusunda Manevi Danışmanların Görüşleri”. *Yakın Doğu Üniversitesi İslam Tetkikleri Merkezi Dergisi* 10/2 (Aralık 2024), 625-656. <https://doi.org/10.32955/neu.istem.2024.10.2.10>

Geliş Tarihi	02.09.2024
Kabul Tarihi	30.11.2024
Yayın Tarihi	31.12.2024
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme
Etik Beyan	Etik onay, Hitit Üniversitesi, Girişimsel Olmayan Araştırmalar Etik Kurulu tarafından verilmiş olup 09.01.2024 tarihli ve 2022-311 numaralıdır. Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.
Benzerlik Taraması	Yapıldı - Turnitin
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.
Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Opinions of Spiritual Counselors on Spiritual Counseling Services in KYK Dormitories

İrfan Sevinç | 0000-0001-5288-6008 | irfansevinc@gmail.com

Associate Prof. | Hittite University, Faculty of Divinity, Department of Religious Education |
Çorum, Türkiye

ROR : 01x8m3269

Abstract

As the needs and expectations of societies change, their questions also change, and as in every field, those who provide religious services should use appropriate methods and techniques and develop new methods and techniques while providing religious services in line with these needs and expectations. In the face of these developments, in order to provide more effective and efficient religious services to people today, in addition to the known methods, spiritual counseling services that suggest dealing with people's problems one-on-one come to the fore. In this context, the field of spiritual counseling services, which has recently started to be provided for higher education students as well as hospitals and prisons, emerges as a subject that is needed and needs to be studied. The aim of this study is to evaluate the spiritual counseling services carried out in the dormitories of the Credit and Dormitories Institution (KYK) in the provinces of Çorum, Amasya and Kırıkkale in line with the opinions of the personnel working as spiritual counselors. Within the scope of the study: Spiritual counselors' methods of communicating with students, the areas where students' questions and problems are most concentrated and possible reasons, which trainings are needed for spiritual counseling before or during the service of spiritual counselors and how this need is met. There are scientific studies on spiritual counseling in the literature. Studies conducted in KYK dormitories are very limited. It is thought that our research will contribute to the field as it is the first study to examine spiritual counseling services in KYK dormitories in line with the views of spiritual counselors through qualitative fieldwork. In the research, qualitative research method was taken as a basis in line with the interpretive and interpretive social science approach, descriptive research was preferred as a design, and phenomenology approach was preferred as a design. The data needed for the theoretical framework, which constitutes the first part of the research, was obtained by using the document review technique, and for the second part, the findings part, the interview technique was used and a semi-structured interview form was used with the participants in the study group. For the interviews with the participants, "Ethics Committee Permission" and necessary permissions were obtained from the relevant institutions. The study group of the research was formed according to purposeful sampling from spiritual counselors working in KYK dormitories in Çorum, Amasya and Kırıkkale provinces. Accordingly, 20 people who have higher religious

education and are currently working as spiritual counselors and have religious services experience constitute the study group. In accordance with maximum diversity sampling, it was tried to ensure the participation of male and female spiritual counselors in terms of age, years of service, professional experience and gender. The interviews were recorded with the consent of the participants and then transcribed and transcribed. The transcripts obtained were examined and coded into meaningful sections within the framework of the questions that form the basis of the research, and then themes and sub-themes were created. Examples of participant opinions were included in the themes. In the examples, participants were coded as (K1, K2). The data obtained were evaluated and interpreted by content analysis. In the study, it was determined that spiritual counseling is not only a religious service but also a psychological support process, therefore, the need for spiritual counselors to have both religious knowledge and psychological knowledge and understanding in order to respond to the spiritual and spiritual needs of young people was determined as an important result, and it was seen that spiritual counselor training and information processes should be strengthened with topics such as communication skills, youth development characteristics and social media use in order to demonstrate a more holistic approach to the problems experienced by young people. As a result, the study emphasizes that spiritual counseling services will improve the quality of life of students and provide them with support during challenging periods, and therefore, the importance of higher education institutions and dormitories to actively provide spiritual counseling services is emphasized.

Keywords

Religious Education, Spiritual Counseling, Religious Services Outside the Mosque, KYK Dormitories, Spiritual Counseling in KYK Dormitories.

Citation

Sevinç, İrfan. "Opinions of Spiritual Counselors on Spiritual Counseling Services in KYK Dormitories". *The Journal of Near East University Islamic Research Center* 10/2 (December 2024), 625-656. <https://doi.org/10.32955/neu.istem.2024.10.2.10>

Date of Submission	02.09.2024
Date of Acceptance	30.11.2024
Date of Publication	31.12.2024
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	Ethical approval was granted by Hitit University, Non-Interventional Research Ethics Committee and dated 09.01.2023 and numbered 2022-311. It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author has no conflict of interest to declare.
Grant Support	The author acknowledges that they received no external funding in support of this research.
Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Giriş

Her çağda olduğu gibi günümüzde de din, birey için vazgeçilmez bir olgudur ve birey yüce bir varlığa dayanma ve güvenme ihtiyacı duyar. Bireylerin hayatı anlamlandırmasında dinin önemli bir rolü vardır.

İnsanlar, içinde buldukları hayata ilişkin bazı sorular sorarlar ve bu soruların cevaplarının bir kısmını dinde bulurlar. Ancak insanın sorularına cevap bulabilmesi her zaman pek kolay olamayabilir. Bu nedenle insanlar çevrelerine danışmaya ihtiyaç duyarlar. İşte bireylerin tek başlarına hareket etmekte zorlandıkları ve danışmaya ihtiyaç duydukları alanlardan birisi de dini hayattır.¹

Tarih boyunca dinin varoluşu gibi yine tarih boyunca topluma din hizmeti veren kişiler olmuş ve bu kişiler, insanların din ile ilgili sorularını cevaplandırmaya, sorunlarını çözmeye çalışmışlardır. Şüphesiz toplumların ihtiyaç ve beklentileri değiştikçe soruları da değişmekte, dolayısıyla din hizmeti sunanların da bu ihtiyaç ve beklentiler doğrultusunda din hizmeti verirken, uygun yöntem ve teknikleri kullanmaları ve yeni yöntem ve teknikler geliştirmeleri gerekmektedir. Bugün artık insanlar klasik irşat ve tebliğ faaliyetleri yanında dini soru ve problemlerini din hizmeti sunan kişilerle birebir görüşmek ve konuşarak çözmek, ayrıca önerilen çözümler konusunda ikna olmak istemektedirler. Diğer yandan insanlar çevreden aldıkları direktifler ve çözüm önerilerini dinleyerek dini yaşantılarını şekillendirmek yerine, neyi yapıp neyi yapmaması gerektiğine kendileri karar vermeyi arzulamaktadırlar.² Bu gelişmeler karşısında günümüzde insanlara daha etkili ve verimli din hizmeti sunabilmek için bilinen yöntemler yanında kişilerin sorunlarıyla birebir ilgilenmeyi öneren dini/manevi danışmanlık hizmetleri ön plana çıkmaktadır.

Manevi danışmanlık; “fiziksel, psikolojik ve sosyal boyutları olan insanın manevi boyutuna seslenmektir. İnsanın hayatına yüklediği anlam ve değerleri, benimsediği inançları ve davranışlarına yön vermede kullandığı ahlaki ilkeleri dikkate alarak ona rehberlik etmek”³ şeklinde açıklanabilir. Manevi danışmanlığın temel işlevleri arasında kişinin kendi doğrularını bulmasına yardım etme, problemleriyle başa çıkma, iyileştirme, destekleme, rehberlik etme gibi unsurlar yer almaktadır.⁴

Dinin, bireylerin yaşamlarına dokunması olarak da anlamlandırılabilen olan manevi danışmanlık ve rehberlik çalışmalarının tarihine bakıldığında, özellikle Avrupa ve

¹ Nurullah Altaş, “Dini Danışmanlığın Teorik Temelleri”, *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41/1 (2000), 327.

² Nevzat Aşıkoğlu, “Din Hizmetlerinin Sunumunda Alternatif Yöntem: Dini Danışmanlık”, *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*, ed. Mehmet Bulut (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2008), 2/544.

³ Sevde Düzgüner - Ali Ayten, *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Temel Bilgiler Kılavuzu* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2023), 10.

⁴ Salih Aybey, “Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık Uygulamaları ve Gençlik Dönemi Soru ve Sorunları (Batı Karadeniz Örneği)”, *Diyanet İlmî Dergi* 60/1 (2024), 353.

Amerika'da çok eski bir geçmişi olmasına rağmen Türkiye'de çok yeni bir alan olarak ortaya çıktığı görülmektedir.

Diyanet İşleri Başkanlığının (DİB) cami dışı din hizmetleri çerçevesinde manevi danışmanlık hizmetleri ülkemizde öncelikle hastaneler, sosyal hizmet kurumları ve cezaevlerinde gündeme gelmekle birlikte Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Diyanet İşleri Başkanlığı arasında yapılan protokol⁵ ile 2015 yılından itibaren KYK yurtlarında da verilmeye başlanmıştır.

1. Problem, Amaç-Önem ve Yöntem

1.1. Araştırmanın Problemi

Gençlik dönemi, hızlı fiziksel, duygusal ve sosyal değişimlerin yaşandığı, kimlik arayışının yoğun olduğu bir dönemdir. Bu dönemde gençler, hayatın anlamını sorgulayabilir, değer yargılarını şekillendirebilir ve geleceğe dair kaygılar yaşayabilirler. Gençlik dönemi içerisinde yer alan üniversite yıllarında yüksek öğrenim öğrenci yurtları, gençlerin barınma ve yeme içme gibi temel ihtiyaçlarının yanı sıra sosyalleşme ve kimlik geliştirme ortamlarının olduğu hizmet kurumlarıdır.

Türkiye'deki yükseköğretim öğrencilerinin büyük bir bölümü, sosyo-ekonomik sebeplerle devlet veya özel nitelikli öğrenci yurtlarında kalmayı tercih etmektedir. Yapılan bir araştırmada⁶ bir şehirde üniversite öğrencilerinin yarıya yakınının KYK yurtlarında kaldığı belirtilmektedir. İlk kez evden uzakta, kendi ayakları üzerinde durmaya başlayan ve yeni bir çevreye uyum sağlamaya çalışan öğrencilerin birçoğu, yaşadıkları çevreden, ev ve aileden ayrılmanın yanı sıra, okudukları üniversiteden ve fakülteden eğitim ve sosyal açıdan beklentileri⁷ nedeniyle birtakım sorunlar yaşayabilir. Gençlerin bu karmaşık süreçte kendilerini anlamalarına, içsel güçlerini keşfetmelerine ve yaşamlarına anlam katmalarına yardımcı olan bir destek sistemi olarak görülen ve bu süreçleri daha sağlıklı bir şekilde atlatmalarına yardımcı olacağı düşünülen manevi danışmanlık hizmetleri, hem gençlerin bireysel gelişimleri hem de toplumun geleceği açısından büyük önem taşımaktadır.⁸ Belirtilen hususlar çerçevesinde bu araştırmanın temel problemi “KYK yurtlarında

⁵ Diyanet İşleri Başkanlığı, *T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı ile T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Arasında İşbirliği Protokolü* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015).

⁶ Hasan Maçın vd., “Üniversite Öğrencilerinin Manevi Danışmanlık Ve Dinî Destek İhtiyacı: Adıyaman Üniversitesi Örneği”, *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 1 (2020), 42.

⁷ Ahmet Koç - Nurullah Altaş, “KKTTC'deki Yüksek Din Eğitimi Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Bu Kurumları Tercih Sebepleri, Beklentileri Ve Mesleğe Hazırlık Motivasyonlarının İncelenmesi”, *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/1 (2020), 133.

⁸ Mustafa Koç, “Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Öğrenci Yurtları ve Gençlik Merkezlerindeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (2013-2021): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi”, *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 3 (Haziran 2021), 140-143.

yürütülen manevi danışmanlık hizmetleri konusunda manevi danışmanların görüşleri nelerdir?” sorusu ile formüle edilmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışmanın amacı Çorum, Amasya ve Kırıkkale illerinde bulunan KYK yurtlarında yürütülen manevi danışmanlık hizmetlerini, manevi danışman olarak görev yapan personelin görüşleri doğrultusunda değerlendirmektir. Bu bağlamda: Manevi danışmanların öğrencilerle iletişim kurma yöntemleri, öğrencilerin soruları ve sorunlarının en fazla yoğunlaştığı alanlar ve olası nedenleri, manevi danışmanların hizmet öncesi veya hizmet esnasında manevi danışmanlık için hangi eğitimlere ihtiyaç duyulduğu ve bu ihtiyacın nasıl giderildiği sorularına cevap aranmıştır.

Literatürde manevi danışmanlık alanı ile ilgili bilimsel çalışmalar mevcuttur. Bu çalışmalar arasında KYK yurtları ile ilgili olanlar ise oldukça sınırlı sayıdadır. Bunlara örnek olarak Koç⁹, Yılmaz¹⁰, Bozkaya¹¹, Aybey (2023)¹², Aybey (2024)¹³ ve Maçın, Çevik ve Akay¹⁴ gösterilebilir.

Bu çalışmalardan Koç ve Aybey (2024) çalışmaları kuramsal; Yılmaz ve Bozkaya'nın çalışmaları KYK yurtlarında kalan öğrenci görüşlerine; Aybey (2023) ise manevi danışman görüşlerine dayalı saha çalışmasıdır. Aybey, Batı Karadeniz Bölgesi örneğinde yürüttüğü nitel saha çalışmasında manevi danışman görüşlerine göre gençlik dönemi soru ve sorunlarına odaklanmaktadır. KYK yurtlarında yürütülen manevi danışmanlık hizmetlerinin, manevi danışmanlar tarafından ne anlama geldiği, nasıl algılandığı ve manevi danışmanların bu konuda kendilerini ne düzeyde yeterli gördükleri gibi konuların araştırılması önemli görülmektedir. Bu çalışmanın ilgili literatürden ayrılan en önemli yönü; öğrencilerin soru ve sorunlarının yanı sıra, manevi danışmanlığa yüklenen anlam, öğrencilerle iletişim kurma yolları, öğrencilere ulaşma oranları ve bunları etkileyen

⁹ Koç, “Diyanet İşleri Başkanlığı'nın Öğrenci Yurtları ve Gençlik Merkezlerindeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (2013-2021): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi”.

¹⁰ Şükriye Yılmaz, “Kredi ve Yurtlar Kurumunda Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (Bilecik Örneği)”, *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 7/28 (2023), 320-338.

¹¹ Tuğba Bozkaya, *Pozitif Psikoloji Bağlamında Din Eğitimi Temelli Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (Sivas GSB Yurtlarında Kalan Kız Öğrenciler Örneği)* (Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023).

¹² Salih Aybey, “Manevi Danışmanlıkta Yeni Bir Alan: Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu”, *Journal of Islamic Research* 34/3 (2023), 809-830.

¹³ Aybey, “Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık Uygulamaları ve Gençlik Dönemi Soru ve Sorunları (Batı Karadeniz Örneği)”.

¹⁴ Hasan Maçın vd. “Üniversite Öğrencilerinin Manevi Danışmanlık Ve Dinî Destek İhtiyacı: Adıyaman Üniversitesi Örneği”, *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 1 (2020), 38-54.

faktörler gibi hususlarda manevi danışman görüşlerinin alan araştırmasıyla incelenecek olmasıdır. Manevi danışman görüşlerinin incelenmesi, manevi danışmanlık hizmetlerini yürüten DİB tarafından manevi danışman olarak görevlendirilecek olan personele hizmet için gerekli temel formasyonu kazandırılmasına katkı sağlaması açısından önemlidir. Çalışma bu açıdan manevi danışmanlara yönelik seminerlerinin hazırlanmasında DİB program hazırlayıcılarına sağlayacağı katkının yanı sıra, alan literatürüne yapacağı akademik katkı ile manevi danışmanlık konusunu çalışan akademisyenlere de önemli katkılar sunacaktır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışmada anlayıcı ve yorumlayıcı sosyal bilim anlayışı doğrultusunda nitel araştırma yöntemi esas alınmıştır. Nitel araştırma çoklu öznel veri türleri ve kendi doğal ortamında belirli durumlardaki bireylerin incelenmesine dayanan yorumsamacı araştırma yaklaşımıdır.¹⁵ Araştırmanın tasarımı olarak “tanımlayıcı araştırma” tercih edilmiştir. Tanımlayıcı araştırmalar ile kim, ne, zaman, nerede ve nasıl sorularıyla bir durumun ya da olgunun ayrıntılı resmi ortaya koymaya çalışılır. Bu tip araştırmalarda, araştırmacı durum ve olayları gözlemleyerek tespitlerini tanımlar.¹⁶ Araştırma deseni olarak da fenomenolojik (olgubilim)¹⁷ desen kullanılmıştır.

İki ana bölümden oluşan araştırmanın birinci bölümü kuramsal çerçeve olarak belirlenip doküman inceleme tekniği ile elde edilen verilere, ikinci bölüm ise saha çalışmasına dayalıdır. Bu kısımda ihtiyaç duyulan veriler için de nitel araştırmadaki veri toplama tekniklerinden olan yarı yapılandırılmış mülakat tekniği kullanılmıştır. Araştırma 1-30 Temmuz 2024 tarihleri arasında Çorum, Amasya ve Kırıkkale illerinde katılımcılarla yüz yüze görüşülerek gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla yapılacak görüşmeler için Hitit Üniversitesi Girişimsel Olmayan Araştırmalar Kurulunun 03.01.2023 tarih ve 2022- 28 sayılı yazısı ile “Etik İzni” ve ilgili kurumlardan gerekli izinler alınmıştır.

1.4. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubu Çorum, Amasya ve Kırıkkale illerinde KYK yurtlarında görev yapan manevi danışmanlardan amaçlı örnekleme¹⁸ göre oluşturulmuştur. Buna göre dini yüksek öğrenim görmüş ve halen manevi danışman olarak görev yapmakta olan

¹⁵ Larry B. Christensen vd., “Araştırma Yöntemleri Desen ve Analiz”, çev. Emine Gümüş vd., ed. Ahmet Aypay (Ankara: Anı Yayıncılık, 2015), 54.

¹⁶ Sait Gürbüz - Faruk Şahin, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2018), 101.

¹⁷ Gürbüz - Şahin, *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz*, 111.

¹⁸ Belkis Kümbetoğlu, *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma* (İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 2021), 99; Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin Yayıncılık, 2021), 116.

ve din hizmetleri tecrübesine sahip personel arasından seçilen 20 kişi çalışma grubunu oluşturmaktadır. Ayrıca yaş, mesleki tecrübe ve cinsiyet açısından kadın ve erkek manevi danışmanların mümkün olduğunca katılımı sağlanmaya çalışılmıştır. Çalışma grubunu oluşturan katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Çalışma Grubuna İlişkin bilgiler

Kod	Cinsiyet	Öğrenim Durumu	Hizmet Süresi
K1	Kadın	Lisans	5 yıl altı
K2	Erkek	Lisans	6-10 yıl
K3	Kadın	Lisans	6-10 yıl
K4	Erkek	Lisans	6-10 yıl
K5	Erkek	Lisans	6-10 yıl
K6	Kadın	Lisans	6-10 yıl
K7	Erkek	Lisans	6-10 yıl
K8	Erkek	Lisans	6-10 yıl
K9	Erkek	Lisans	11-20 yıl
K10	Kadın	Lisans üstü	11-20 yıl
K11	Erkek	Lisans üstü	11-20 yıl
K12	Erkek	Lisans	11-20 yıl
K13	Erkek	Lisans	11-20 yıl
K14	Erkek	Lisans	11-20 yıl
K15	Kadın	Lisans	11-20 yıl
K16	Erkek	Lisans	11-20 yıl
K17	Kadın	Lisans üstü	11-20 yıl
K18	Kadın	Lisans üstü	21 yıl ve üzeri
K19	Kadın	Lisans	21 yıl ve üzeri
K20	Kadın	Lisans	21 yıl ve üzeri

Görüşmeler, katılımcıların onayı alınarak kaydedilmiş, sonradan çözümlenerek yazıya geçirilmiştir. Elde edilen dökümler incelenerek araştırmanın temelini teşkil eden sorular çerçevesinde anlamlı bölümlere ayrılarak kodlanmış, ardından temalar ve alt temalar oluşturulmuştur. Temalarda katılımcı görüşlerinden örnekler yer verilmiştir. Örneklerde katılımcılar: katılımcı 1 (K1), katılımcı 2 (K2) şeklinde kodlanmıştır.

Elde edilen veriler içerik analizi ile değerlendirilip yorumlanmıştır. İçerik analizi, verilerin, çoğunlukla önceden oluşturulmuş sınıflamalar doğrultusunda sistematik olarak şekillenmesini sağlayan bir araştırma tekniğidir.¹⁹

¹⁹ Haluk Geray, *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş* (Ankara: Siyasal Kitabevi, 2004), 147.

2. Kavramsal Çerçeve

2.1. Maneviyat Olgusu

İnsanın, sağlık başta olmak üzere yaşamını değiştirecek nitelikteki ağır sorunlarla karşılaşması bir dizi fiziksel, psikososyal, davranışsal ve ruhsal kaygıya yol açabilir ki bu da bireyin hayatını tehdit edebilir.²⁰ Özellikle gençlik dönemlerinde ortaya çıkan sorunlar daha fazla kaygıya neden olmaktadır. O nedenle başta genç bireylerin temel sorunlarına ve ihtiyaçlarına cevap verebilmek için disiplinler arası iş birliğine dayanan yöntemlere ihtiyaç vardır. Bu yöntemlerden birisi de “manevi danışmanlık ve rehberliktir”.

Sözlük anlamıyla maneviyat; “ancak duyularla sezilebilen, ruhani, tinsel” ya da “kalp ile kavranan, ruha ait olan, ilahi mesajla destelenen, inanç, hakikat, vicdan gibi içsel özellikleri içine alan”²¹ bir tanımlamaya sahiptir. Yaşamın özü olan maneviyat, “kişilerarası ilişkilerle, çevreyle ve özellikle aşkın olanla ilişkiyle ilişkilendirilen öznel bir deneyim”²² olarak da tanımlanmaktadır.

Yaşamı değiştirecek nitelikteki ağır sorunlarla başa çıkmanın temel kaynaklarından birisi olan “maneviyat” karmaşık bir kavram olduğu için tanımı bireyin dünya görüşüne göre farklılık göstermektedir. Bu nedenle maneviyat hem “bireyin daha yüksek bir güç veya değer sistemiyle ilişkisine atıfta bulunan dikey bir unsur” hem de “kişinin yaşam tarzında aşkınlığın rolüne, kendine, başkalarına, doğaya ve önemli veya kutsal olana bağlılığına atıfta bulunan yatay bir unsur” içerebilir.²³ Maneviyat fenomeninin karmaşıklığını gösteren bir çalışmanın bulguları; “sanatsal aktivitelere katılımların önemli içgörüler kazandıracağı” ve “sanatın, sanatçı için manevi bir uygulama olabileceğini” göstermiştir.²⁴

Çok ağır sorunlarla başa çıkmanın temel enstrümanlarından birisi olan maneviyatın etkisi çeşitli araştırmalara konu olmuştur. Bu anlamda cinsel sapmalar, madde kullanımı ve suç işleme gibi davranışlar üzerindeki etkilerini araştırmak üzere yapılan bir çalışmanın bulgularına göre maneviyat, bu gibi olumsuz davranışları doğrudan azaltabilmektedir. Konuya ilişkin olarak yapılan çalışmalarda, maneviyatın, ergenlerin zorlu yaşam

²⁰ Mahbobeh Sajadi vd., “Effect of Spiritual Counseling On Spiritual Well-Being İn Iranian Women With Cancer: A Randomized Clinical Trial”, *Complementary Therapies in Clinical Practice* 30 (2018), 80.

²¹ Bozkaya, *Pozitif Psikoloji Bağlamında Din Eğitimi Temelli Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (Sivas GSB Yurtlarında Kalan Kız Öğrenciler Örneği)*, 104.

²² Cristina Teixeira Pinto vd., “Models Of Spiritual İntelligence İnterventions: A Scoping Review”, *Nurse Education in Practice* 73 (2023), 1.

²³ Sajadi vd., “Effect of Spiritual Counseling On Spiritual Well-Being İn Iranian Women With Cancer: A Randomized Clinical Trial”, 80.

²⁴ Ruth Slatter, “Sacred Squares? A Non-Representational Study Of James Smetham’s (1821–1889) Everyday Artistic Experiences Of Religion, Faith, And Spirituality”, *Journal of Historical Geography* 79 (2023), 32.

durumlarıyla karşılaştıkları zamanlarda koruyucu bir kaynak işlevi gördüğüne işaret edilmektedir.²⁵

Maneviyat her ne kadar bu ve benzeri ağır sorunlarla başa çıkmanın temel kaynaklarından biri olarak görülmüş ve binlerce yıldır insan doğasının ayrılmaz bir parçası olarak kalmış olsa da ruh sağlığı disiplinleri tarihsel olarak hastaların manevi hayatlarını görmezden gelmiştir.²⁶ Dolayısıyla maneviyat ile ilgili araştırmaların çoğu da “bireylerin, dinin resmi boyutuyla etkileşimine odaklanmıştır.”²⁷ Bunun temel nedeni olarak da “gerçekleştirilecek bilimsel araştırmada gözlenen ‘maneviyat’ fenomeninin anlamı ile ilgili bir fikir birliğinin olmaması” gösterilmektedir.²⁸

Kendisi başlı-başına bir fenomen olan “maneviyat” kavramı kendisi ile ilgili başka olgularla da karıştırılmakta ve/veya birbiri yerine kullanılmaktadır. Bunların başında; *din ve manevi iyi oluş* kavramları gelmektedir.

2.2. Maneviyat ve Din

İngilizcesi “spirituality” olan ve Türkiye’de “ruhsallık, tinsel” gibi kelimelerle karşılık bulan²⁹ “maneviyat” kavramının bizzat kendisi karmaşık olduğu gibi bir de “din” olgusu ile karıştırılmaktadır. Çünkü sosyal bilimciler özellikle de psikologlar tarafından bu iki kavramın ilişkisi hakkında yapılmış, çok az sistematik kavramlaştırmanın var olduğu görülmektedir. Dinin ve maneviyatın, kişinin bütün bir idraki açısından düşünülmesinin gerekliliği maneviyata olan ilgiyi artırmıştır. Dinin ve maneviyatın kişinin bütün bir idraki açısından düşünülmesinin sebebi ise her iki kavramın aşağıda sıralanan doğal özellikleri içeriyor olmalarıdır:³⁰

- Din ve maneviyat, yaşam süresi boyunca gelişir.
- Din ve maneviyat, doğası gereği sosyal- psikolojik fenomenlerdir.
- Din ve maneviyat zihinsel fenomenlerle ilişkilidir.
- Din ve maneviyat, duygu ve heyecanla ilişkilidir
- Din ve maneviyat, kişiliğin incelenmesi ile ilişkilidir
- Din ve maneviyat, ruhsal sağlık durumlarıyla ilişkilidir

²⁵ Pamela P. Martin - Tiera Cleveland, “Spirituality and Religion”, *Encyclopedia of Adolescence* (Academic Press, 2024), 497.

²⁶ Sean Minns - David H. Rosmarin, “Spirituality, Religion, And Mental Health”, *Encyclopedia of Mental Health* (2023), 355.

²⁷ Slatter, “Sacred Squares? A Non-Representational Study of James Smetham’s (1821–1889) Everyday Artistic Experiences of Religion, Faith, And Spirituality”, 29.

²⁸ Peter C. Hill vd., “Din ve Maneviyatı Kavramlaştırma: Birleşme ve Ayrılma Noktaları”, çev. Nurten Kimter, *Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3 (2015), 86.

²⁹ Düzgüner - Ayten, *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Temel Bilgiler Kılavuzu*, 23.

³⁰ Hill vd., “Din ve Maneviyatı Kavramlaştırma: Birleşme ve Ayrılma Noktaları”, 88-91.

- Din ve maneviyatın, pozitif yardımcı sosyal fonksiyonları bulunmaktadır.

Literatürde din ve maneviyat kavramlarını kutuplaştırma ya da birbirinden ayırma şeklinde ele alan çalışmalar mevcut olduğu gibi dini ve manevi olguları, din şemsiyesi altında toplama ya da bu iki kavramı birbirinin yerine kullanma girişimleri de söz konusudur.³¹ Oysa maneviyat, dinin özü, tecrübeye dayanan yönü, motive edici gücü olarak tanımlanabilir.³² Din ve maneviyatın ilişkisi hakkında sınırlı da olsa bir sistematik kavramlaştırma yapılırken bu olguların içinde üretildiği kültürün izleri yoğun bir şekilde göz önünde tutulmalıdır. Bu açıdan bakıldığında Batıda maneviyat, dini kurumlardan uzaklaşarak bireysel doruk tecrübelerine yönelme şeklinde ortaya çıkmıştır. İslam kültürünün egemen olduğu coğrafyada ise din ile maneviyat kavramları birbiri ile ilişkili kavramlar olarak algılanmaktadır. Ayrıca Tanrı ve aşkın varlık kavramlarına yüklenen anlamlar da farklılık göstermektedir. Batıda “Tanrı” daha çok dini kurumlarla ilişkilendirilirken “aşkın varlık” kavramı bu dünyayı aşan yüce bir gerçekliğe işaret etmektedir. İslam kültüründe ise “Allah” kavramı her iki boyutu da büyük ölçüde içermektedir.³³

2.3. Manevi İyi Oluş

Karmaşık bir kavram olarak birçok alanı kapsayan³⁴ “iyi oluşla” ilgili tartışmaların tarihi, bir anlamda insanlığın tarihi kadar eski bir konudur. Yüzyıllar boyunca çeşitli bağlamlarda tartışılabilen bu konular zamanla psikoloji alanında da yer edinmeye başlamıştır. İyi oluş genel olarak iki bakış açısıyla açıklanmaktadır. Bunlardan birisi mutluluk üzerine yoğunlaşan “hedonizm” bakış açısıdır ve öznel iyi oluşa karşılık gelmektedir. Bir diğeri ise yaşamı doyum verici şekilde yaşamaya odaklanan “eudomonismdir” ve bu da psikolojik iyi oluş olarak ifade edilmektedir. Psikolojik iyi oluş genel olarak bireyin yaşamında karşılaştığı zorlukları yönetebilme becerisidir.³⁵

Manevi iyi oluş ise genel manada; “benlik, toplum, çevre ve bütünlüğü besleyip kutsayan Tanrı ile birey arasındaki ilişkide yaşamın onaylanmasıdır”.³⁶

³¹ Emine Kurt, *Kanser Hastalarında Manevi Danışmanlık Uygulamalarının Kaygı ve Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021), 53.

³² Fatma Coşkun, “Dünden Bugüne Manevi danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri”, *İlâhiyât: Akademik Araştırmalar Yıllığı* 5 (Aralık 2022), 77.

³³ Düzgüner - Ayten, *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Temel Bilgiler Kılavuzu*, 24-25.

³⁴ Sho Takeda vd., “Community-Level Social Capital And Subsequent Health And Well-Being Among Older Adults In Japan: An Outcome-Wide Longitudinal Approach”, *Health & Place* 89 (Eylül 2024), 1.

³⁵ Mustafa Kılınç, “Psikolojik İyi Oluşun Yordayıcıları Olarak Öz-Yeterlik Ve Etkileşim Kaygısı”, *Ines journal* 4/13 (2017), 20.

³⁶ Hümevra Nazlı Tan - Mualla Yıldız, “Manevi İyi Oluş” Kavramının Ortaya Çıkışı ve Tanımlanması”, *Dini Araştırmalar* 25/3 (2022), 458.

İnsanın kendisiyle, çevreyle ve Tanrı'yla ilişkisini irdeleyen, hayata ve dine dair konuları³⁷ içeren “manevi iyi oluşun” hayatın bütün yönlerini kapsayan çok yönlü yapısı, zihinlerde bu kavramın çok farklı şekillerde algılanmasına sebep olmaktadır. “Maneviyat” ile “manevi iyi oluş” arasındaki ilişki maneviyatın insanoğlunun tarih sahnesine çıktığı ilk andan itibaren onun her anlamda “iyi oluşuna” metafizik bir güç olarak etkide bulunma şeklindedir.³⁸ Manevi iyi oluş aşağıda sıralanan bileşenlerden oluşmaktadır.³⁹

a. Kişisel İyilik Hali: Kişinin hayattaki anlam, amaç ve değerler açısından kendisiyle iç ilişki kurmasıdır. Bir anlamda “öz farkındalık” olarak da tanımlanan “kişisel iyilik hali”, insan ruhunun kimlik ve öz değer arayışında itici güç veya aşkın yönüdür.

b. Toplumsal İyilik Hali: Ahlak, kültür ve dinle ilgili olarak, benlik ve diğerleri arasındaki kişilerarası ilişkilerin kalitesi ve derinliğini ifade eder.

c. Çevresel İyilik Hali: Fiziksel ve biyolojik olana yönelik bakım ve beslenmenin ötesinde, hayranlık ve hayret duygusuna; çevreyle birlik anlamına gelir.

d. Aşkın İyilik Hali: Benliğin insan seviyesinin ötesinde bir şey veya birbiriyle ilişkisidir. (Kişilere göre, kozmik güç, aşkın gerçeklik veya Tanrı olabilir)."

Bu anlamda yapılan bir çalışmada “manevi iyi hissetmenin”, hayatlarının son günlerini geçirdiklerini düşünen kanser hastalarındaki umutsuzluk üzerinde en güçlü etkiye sahip olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla manevi iyi hissetme hem sorunların önlenmesinde hem de iyileşme süreçlerinde kaygı ve depresyonu kontrol etmede önemli bir rol oynayabilir. Diğer bir ifadeyle manevi iyi hissetme ağır sorunla karşılaşanları sakin bir durumda tutabilen duygular üzerinde olumlu bir etkiye sahip olabilir.⁴⁰

2.4. Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Kavramının Tanımı

Manevi danışmanlık ve rehberlik, çok eskiden beri var olan bir uygulama olmasına rağmen bu kavramlar ile ilgili olarak farklı isimlendirmelerin ve tanımların ortaya çıktığı görülmektedir. “Manevi danışmanlık ve rehberlik” kavramını yerli-yerine oturtabilmek açısından öncelikle bu kavramın parçaları olan “manevi danışmanlık” ve “rehberlik” olgularına ayrı ayrı değinmek gerekmektedir.

³⁷ Hatice Acar, “Manevi İyi Oluş İle Dindarlık Arasındaki İlişki Üzerine Bir Değerlendirme”, *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2014), 392.

³⁸ Tan - Yıldız, “Manevi İyi Oluş” Kavramının Ortaya Çıkışı ve Tanımlanması”, 455.

³⁹ Carole Daniel vd., “Mindfulness, Spiritual Well-Being, And Sustainable Consumer Behavior”, *Journal of Cleaner Production* 455 (2024), 2.

⁴⁰ Sajadi vd., “Effect of Spiritual Counseling On Spiritual Well-Being In Iranian Women With Cancer: A Randomized Clinical Trial”, 80.

2.4.1. Manevi Danışmanlık

Tarihi süreç içinde manevi danışmanlığın geçmişi, önemli derecede Hristiyanlık düşüncesi, gelenek ve dini öğretilerine dayanmaktadır. Örneğin Hz. İsa'nın hastalarla özel olarak ilgilenmesi, onları iyileştirmesi, onun misyonunu sürdürmeyi görev bilen kilise, hastalara ve hasta ziyaretine önem vermektedir. Hristiyanlık gelenekleri, öğretisi ve pratikleri öncelikle ilk dönemlerde manevi danışmanlık ve rehberliğe kaynak teşkil etmiştir.⁴¹

İlgili literatür incelendiğinde felsefe, psikoloji, antropoloji, teoloji gibi farklı disiplinlerin kesişim noktasında bulunan manevi danışmanlığa ait ortak kabul edilebilir bir tanımın olmadığı görülmektedir. Ancak literatürde konuyu ifade yönünden bazı kapsayıcı tanım ve açıklamalar bulunmaktadır.⁴² Bu anlamdaki bir yaklaşıma göre Psiko-spiritüel sorunları ele alan manevi danışmanlık; “bireyin inancına dayanarak genel sorunlarla başa çıkma stratejilerini iyileştirebilmek amacıyla ruhsal konuları keşfetmelerine yardımcı olmaktır”. Bu anlamdaki manevi danışmanlık, “meditasyon, duyguları serbest bırakma, ruhsal kendini ifşa etme, günlük tutma, dua ve/veya kutsal kitap çalışması ve ilham verici okumaları” içermektedir.⁴³

Diğerlerine göre farklılık taşıyan bir tanıma göre manevi danışmanlık; “kişinin hastalık, ölüm, yas gibi kaygı ve kriz hallerinde ve cezaevi, huzurevi, hastane gibi mekanlarda ve aynı zamanda mutlu ve sevinç zamanlarında içinde buldukları sürece eşlik edilmesidir.” Bu tanımda dikkat çeken nüans; “manevi danışmanlığın kaygı ve kriz dönemlerinin yanı sıra mutlu ve sevinç zamanlarında da bireyin yanında olabilmeyi” içermesidir. Manevi danışman şayet kişinin mutlu ve sevinçli anlarında kutsalla ve maneviyatla bağlantı kurabilirse kötü zamanlarında da maneviyata başvurmasının yolunu açabilir.⁴⁴

2.4.2. Manevi Rehberlik

Oldukça geniş sayılabilecek bir anlam zenginliğine sahip olan rehberliğin anlamı, tanımı ve tasviri üzerinde değişik görüşler ortaya konulmuş, dar ve geniş anlamda çok çeşitli tanımlar yapılmıştır. Literatürde çok sayıda rehberlik tanımı yapılmasına karşın bunlardan hiçbiri tek başına yeterli kabul edilmemektedir. Bir tanımsal yaklaşıma göre rehberlik; “bireye kendini anlaması, çevredeki olanakları tanınması ve doğru kararlar vererek özünü gerçekleştirebilmesi için yapılan sistematik ve profesyonel yardım sürecidir” Biraz daha

⁴¹ Nilüfer Mutlu, *Göç Eden Geleneksel Toplumlarda Manevi Danışmanlık: Ahıskalı Türkler Örneği* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2024), 94.

⁴² Yılmaz Ceylan - Muharrem Özyayın, “Manevi/Dini Danışmanlıkta Değer Algısı”, *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/2 (Aralık 2020), 286.

⁴³ Sajadi vd., “Effect of Spiritual Counseling On Spiritual Well-Being In Iranian Women With Cancer: A Randomized Clinical Trial”, 82.

⁴⁴ Şeref Yıldızhan, *Hastanelerde Yürütülen Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinde Problem ve Beklentiler* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023), 31.

kapsamlı olarak rehberlik “bireyin kendini anlaması, sorunlarını çözmesi, gerçekçi kararlar alması, potansiyelini geliştirmesi, sosyal ilişkilerinde dengeli ve uyumlu bir profil çizmesi ve kendini gerçekleştirebilmesi için uygulanan psikolojik yardım” ya da “kişinin kendi yetenek ve ilgilerini, potansiyellerini keşfedip, kullanması ve geliştirmesi için yapılan devamlı yardım oluşumu” şeklinde tanımlanabilmektedir.⁴⁵

Bir başka tanımda da rehberlik için; “insanların yaşamlarını etkileyen önemli seçimler yapmaya yardım etme süreci” ifadesi yer almaktadır. Tanımlardan da anlaşılacağı üzere rehberlik ve danışma birbirinden farklı kavramlardır. Rehberlik, bireylere en çok değer verdikleri şeyi seçmeye yardım etmeye odaklanırken, danışma, bireylerin değişiklik yapmalarına odaklanır.⁴⁶ Danışmanlık ve rehberlik ile ilgili olarak yapılan bir kavramsal analizde “danışmanlık” kavramının “niteliğe”; “rehberlik” kavramının ise “yönteme” işaret ettiği belirlenmiştir.⁴⁷

2.5. Manevi Danışmanlık ve Rehberliğin Amacı ve Önemi

Danışmanlık ve rehberliğin amaçlarına ayrı ayrı bakıldığında danışmanlığın, “bir korkudan kurtarmak” şeklinde çok dar bir kapsamdan, “mutlu bir yaşam sağlamak” şeklinde çok genel bir kapsama kadar geniş bir yelpaze olduğu görülmektedir. Bu anlamda danışmanlığın amacının; “danışanını doğru yöne çekmek, ikna etmek veya inandırmaktan ziyade kendi kararlarını alma sürecinde, kendi davranışlarını değerlendirmesinde ona rehberlik edebilmek” olduğu söylenebilir. Rehberliğin amacı ise; “kişinin kendini tanımasına, anlamasına ve kabul etmesine yardımcı olmaktır”.⁴⁸ Manevi danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin amacı ise birey için bilme, ikna olma, yardım, moral ve uzlaşma ihtiyaçlarının karşılanmasıdır.⁴⁹

Günümüzde psikolojik, dini ve manevi danışmanlık olguları arasında bir yandan az da olsa nüanslar bulunurken diğer yandan bu kavramlar aslında iç-içe geçmiş olgulardır. Örneğin geçmişte psikoloji, felsefenin alt dallarından biriyken bile; psikoloji, din ve maneviyat birbirlerinin alanlarına giren ve kendi sorularına cevaplar arayan,

⁴⁵ Asude Coşkunsever, *Sosyal Hizmet Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Rehberlik (Yetiştirme Yurdu & Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Örneği)* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016), 115.

⁴⁶ Fatma Zeynep Belen, *Manevi Danışmanlıkta Bibliyoterapi Tekniği ve Uygulanması* (Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 10.

⁴⁷ Remziye Ege, “Dini Danışmanlık ve Rehberliğin Bir Bilim Dalı Olarak Gelişmesinin Gerekliliği Üzerine Bazı Düşünceler”, *Dini Araştırmalar* 14/39 (Aralık 2011), 106.

⁴⁸ Coşkunsever, *Sosyal Hizmet Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Rehberlik (Yetiştirme Yurdu & Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Örneği)*, 106-116.

⁴⁹ İlke Harputlu, *Gazilerin Karşılaştığı Sorunlar ve Manevi Danışmanlık İhtiyaçları Üzerine Bir Araştırma* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023), 29.

birbirlerinden faydalanan disiplinlerdi. Günümüzde ise hala manevi danışmanlık ve dini danışmanlık kavramları birbiri ile karıştırılmaktadır.

Dini danışmanlık, belli bir din mensubuna o dinin ilke ve prensipleri doğrultusunda verilen danışmanlıktır. Manevi danışmanlık ise kişinin içinde bulunduğu sorunlardan kurtulabilmesi için zaten kendisinde var olan manevi gücün harekete geçirilmesi suretiyle gerçekleştirilen bir danışmanlıktır. Diğer yandan kişinin problemlerine, inandığı dinin değerleriyle ilişki kurarak çözüm yolları sunmayı hedefleyen dini danışma ve rehberlik, psikolojik danışma ve rehberlik kavramları çerçevesinde oluşan ve aynı ad altında gelişen psikolojik danışma ve rehberlik bilim dalının teorik çerçevesi içinde kendi bağımsızlığını sağlamış bir çalışma alanıdır.⁵⁰

2.6. Manevi Danışmanlığa Yönelik Tutumlar

Manevi danışmanlık hizmetinin temel referansları her ne kadar dini kaynaklar olsa da manevi danışmanlığa yönelik tutum ve davranışların sosyal realiteden bağımsız olduğu düşünülemez. Diğer bir ifade ile bireylerin manevi danışmanlık programlarına katılımında sosyal kodların da etkili olduğu söylenebilir.⁵¹ Bu nedenle farklı dünya görüşü ve farklı coğrafi konumların ötesinde aynı din, inanç ve kültür içinde aynı coğrafi konumlarda bile görüş ve uygulamalarda önemli farklılıkların olabileceğini anlamak hayati önem taşımaktadır. Ayrıca etik görüşlerin ve kültürel değerlerin yaşamda statik unsurlar olmadığını, zamanla değişebilen akışkan ve dinamik bir özelliğe sahip olduğunu unutmamak gerekmektedir. Bu farklılıklar, danışmanlık hizmeti alanların davranışlarını etkilemektedir. Örneğin, bazı Asya ve Orta Doğu ülkelerinde ebeveynler ve/veya dini gruplar kendi manevi inançları ve kültürleriyle en uyumlu danışmanlık biçimini kabul etme eğilimindedirler. Bu nedenle, her aileye hatta bireye özgü danışmanlık sunulmalıdır. Yaşam standartlarının iyileşmesi ve hızlı ekonomik büyüme, insanların ve ailelerin mobilitesini kolaylaştırmıştır. Dolayısıyla modern çağın toplumlarında, nüfus çok kültürlü ve çok inançlı geçmişlerden oluşmaktadır. Bu durum, danışmanlık hizmetlerinde kültürler arası farkları önemli kılmaktadır.⁵² Ancak White'ın üzerinde durduğu bağımlılığa karşı uygulanan manevi danışmanlık klinik denemelerinde olumsuz sonuçlar çıkması örneğinde

⁵⁰ Ömer Faruk Söylev, *Türkiye'de Dini Danışma ve Rehberlik Alanları, İmkânları ve Yöntemleri-(Diyanet İşleri Başkanlığı Örneği)* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 51.

⁵¹ Merve Reyhan Baygeldi, *Kültürel Sermayeden Sosyal Sermayeye Maneviyat ve Din: Hükümlülerin Manevi Danışmanlık Deneyimleri* (Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022), 142.

⁵² C. NG Pak - P.G. Fung Genevieve, "Spiritual and Cultural Influences On End-Of-Life Care And Decision-Making in NICU", *Seminars in Fetal and Neonatal Medicine*, 28/4 (2023), 1.

olduğu gibi her hal ve şart altında manevi danışmanlığın çok da olumlu neticeler vermediği bilinmektedir.⁵³

3. Bulgular ve Yorumlar

3.1. Katılımcıların Manevi Danışmanlık Kavramından Ne Anladığı ve Manevi Danışmanlığı Nasıl Tanımladıklarına Yönelik Bulgular

Çalışmanın nitel araştırma kısmını oluşturan bu bölümde çalışma grubunda yer alan KYK manevi danışmanları ile yapılan görüşmelerde elde edilen bulgular yer almaktadır. İlk olarak katılımcılara manevi danışmanlık kavramından ne anladığı ve manevi danışmanlığı nasıl tanımladıklarına yönelik soru yöneltilmiştir. Katılımcıların manevi danışmanlık ilgili görüşleri genellikle yaş, cinsiyet, inanç ve yaşam tarzına bakılmaksızın her çeşit insana sıkıntı ve problemlerinin çözümünde yardımcı olmak şeklinde dile getirilmektedir. Bu konuda katılımcılardan **K9** “Manevi danışmanlık yaş mefhumu olmadan her kesimden insana ihtiyaç duyduğu manevi desteği vermek, içinde bulunduğu soru ve sorunlar konusunda onlara yardımcı olmaktır.” **K5** “Manevi danışmanlık, danışanın sorunlarını çözmek değil, çözüm yolu bulmasına yardımcı olmaktır” **K10** “Her yaştan insana yaşadıkları sorunlarda destek olmak ve aynı zamanda ruhsal anlamda beraber yol yürümektir.” **K16** “Danışan kişinin hangi alanda bir sorunu varsa o alana doğru bir ışık tutmak, yol göstermektir.” **K1** “Sosyal iletişim ve empati yeteneği güçlü, bu alana gönül verecek bir görevlinin yürüteceği manevi işlerdir.” **K17** “Gençlere yardımcı olmak, rehberlik etmek, sorunlarını dinlemek, birlikte çözüm üretmeye çabalamaktır.” şeklinde görüşlerini belirtmektedirler.

Katılımcıların manevi danışmanlık kavramı ile ilgili ifadeleri değerlendirildiğinde, manevi danışmanlık kavramı hakkında genel anlamda yeterli düzeyde bilgi sahibi oldukları söylenebilir.

3.1.1. Katılımcıların Manevi Danışmanlığın Bilimsel Olarak Konumlandırılmasına Yönelik Görüşleri ile İlgili Bulgular

Bu başlıkta katılımcılara “manevi danışmanlığı dini bir alan mı psikolojik bir alan mı yoksa bunlardan bağımsız daha farklı bir alan olarak mı görüyorsunuz? Sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan **K15** “Manevi danışmanlık aslında insanın inanç boyutunu çok fazla ilgilendiren bir konu. Bu nedenle hangi dinden olursa olsun herkesin inancıyla alakalı bir huzur duyma bir tatmin olma faaliyeti olarak görüyorum.” diyerek dini yönün öne çıktığını ifade etmektedir. Aynı görüşü paylaşan **K6** “Ben din eğitimi daha ağırlıklı diyebilirim. Bununla birlikte tabii ki psikolojiyi de kapsıyor, nerede nasıl davranılacağını bilme açısından davranış bilimleri de işin içerisine giriyor.” **K2** “Ben kendimi daha çok din hizmetleri alanında bir görevli olarak hissediyorum. Ama aynı zamanda maneviyat yönleriyle ilgileniyoruz. Öğrenciler, manevi yönden iyi hissetmenin

⁵³ William L. White, “Spiritual Guidance, Addiction Treatment, And Long-Term Recovery”, *Journal of Substance Abuse Treatment*, 35/4 (2008), 444.

psikolojik yönden de iyi hissetmeye yol açtığını söylüyorlar. Dolayısıyla ben manevi danışmanlığı hem manevi hem de psikolojik olarak görüyorum” şeklinde görüşlerini dile getirmektedirler.

Katılımcılardan **K3** “Bence bunların üstünde bir çatı faaliyet. Çünkü hem insan psikolojisini, insan duygularını kapsıyor hem de aynı zamanda dinin inanç boyutunu ahlak boyutunu, değer boyutunu içine alan bir uygulama.” ve **K20** “Manevi danışmanlığı din/inanç ve psikolojinin birlikte yol aldığı bir uygulama olarak düşünüyorum. Yani dini bilgilerle psikolojik yöntemleri birleştirerek gençlerin sorunlarına çözüm üretmek diye ifade edebiliriz” diyerek düşüncelerini ifade etmektedirler.

Diğer yandan **K4** “Bunları birbirinden soyutlamak pek mümkün değil gibi geliyor bana. Ama maneviyat insanın dini bilgilerle beslenen değerler boyutunu da ele alıyor. Bunun içerisinde huzurlu olma, huzur duyma da var.” şeklindeki ifadeleriyle maneviyat ve huzur kavramlarını ön plana çıkarmaktadır.

Katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde manevi danışmanlığın dini, psikolojik ya da her iki alanın birleşimi olarak nasıl anlaşılması gerektiği konusunda görüşlerin farklılık gösterdiği anlaşılmaktadır. Bazı katılımcılar, manevi danışmanlığı daha çok dini bir alan olarak görmekte ve bu alandaki uygulamaların inançla, huzur ve tatminle doğrudan bağlantılı olduğunu belirtmektedirler. Bir başka grup katılımcı ise manevi danışmanlığın hem dini hem de psikolojik bir alan olduğunu ve bu iki alanı birleştirerek, dini bilgiler ve psikolojik yöntemlerin gençlerin sorunlarına çözüm üretmede etkili bir şekilde kullanılabileceğini ifade etmektedir. Bazı katılımcılar ise manevi danışmanlıkta huzur, değer ve içsel denge gibi kavramların öne çıktığını belirterek, manevi danışmanlığın daha geniş bir çerçevede, insanın değerleriyle, huzur ve içsel rahatlama gibi unsurlarını içerdiğini ifade etmektedir. Bu tablo, manevi danışmanlığın çok boyutlu ve derin bir alan olduğunu hem dini hem psikolojik hem de değerler ve huzur gibi unsurları içerebileceğini göstermektedir.

Alanla ilgili literatür incelendiğinde de bazı çalışmalarda manevi danışmanlığın; dini ve psikolojik boyutların birleştiği, bireyin bütünsel iyiliğini hedefleyen bir yaklaşım olduğu konusuna vurgu yapıldığı görülmektedir.⁵⁴ Bu açıdan bakıldığında burada tespit edilen görüşlerin manevi danışmanlık alanındaki mevcut literatürle de örtüşüğünü söylemek mümkündür.

⁵⁴ Maçin vd., “Üniversite Öğrencilerinin Manevi Danışmanlık Ve Dinî Destek İhtiyacı: Adıyaman Üniversitesi Örneği”, 39; Yılmaz, “Kredi ve Yurtlar Kurumunda Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (Bilecik Örneği)”, 324; Aybey, “Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık Uygulamaları ve Gençlik Dönemi Soru ve Sorunları (Batı Karadeniz Örneği)”, 353.

3.2. Katılımcıların Hizmet Öncesi veya Hizmet Esnasında İhtiyaç Duydukları Eğitimlere Yönelik Görüşleri

Bu başlıkta katılımcılara göreve başlamadan önce manevi danışmanlıkla ilgili eğitim alıp almadıkları sorulmuştur. Katılımcıların neredeyse tamamı göreve başlamadan önce manevi danışmanlıkla ilgili seminer almadıklarını, bu konuda göreve başlamadan önce KYK yurdunda öğrencilere manevi danışmanlık yapacaklarını, ama manevi danışmanlığın ne olduğu, neler yapılacağı, nasıl yapılacağı ve nelerle karşılaşılacağı konusunda çok fazla bilgilerinin olmadığını ifade etmektedirler. Bu nedenle görev öncesi bir bilgilendirme seminerinin olmasının çok daha yararlı olacağı büyük çoğunlukla dile getirilmektedir. Bu konuda görev öncesi eğitim almadıklarını dile getiren **K10** “Bana KYK yurtlarında manevi danışmanlık görevi teklif edildiğinde manevi danışmanlıkla ilgili ne yapacağım, nasıl bir şeyle karşılaşacağım konusunda hiçbir fikrim yoktu. Bu konuda fakülteadaki hocalarımıza danıştım. Onlar da bana gençlerle konuşma teknikleri konusunda bazı tavsiyeler vererek teşvik ettiler. Bu sayede kendimi biraz iyi hissettim. Ama göreve başladıktan sonra oldukça zorlandığımı söyleyebilirim.” **K7** “Başlangıçta seminer almadım ve yapacağım görev hakkında bilgim yoktu. Bu nedenle gençlere karşı nasıl bir tavır takınacağımı bilemiyordum. Yani kendi çabalarımla yol yordam öğrenmeye çalıştım” **K5** “Başlangıçta belli bir zorluğu oldu ve gençlerle nasıl iletişim kuracağımızı bilemediğim için bayağı mesafeli durmuştum. Bu yüzden benden önce manevi danışmanlık faaliyetini yürüten hocalarımızdan yardım istedim. Onların paylaştığı tecrübeler bana yol gösterici oldu.” diyerek başlangıçta eğitim almamanın zorluk yaşamalarına neden olduğunu ifade etmektedirler.

Yine bu konuda **K2** “Manevi danışmanlık görevi için bir hazırlık eğitimi ihtiyacı mutlaka hissediliyor. Belki çok uzun süreli olmayabilir ama göreve bir hazırlık eğitimi olsa daha yararlı olurdu diye düşünüyorum.” ve **K18** “Bizim hedef kitemiz 20 yaş civarındaki gençler. Bu yaşın özellikleri nelerdir? Ayrıca gençlerin her birinin farklı özellikleri, kaygıları ve sıkıntıları var. Yani farklı bir bakış açısıyla ele almalısınız gençleri. Bunları göreve başladıktan sonra zamanla öğrendik.” şeklindeki sözleriyle başlangıçta verilecek eğitimin yararlarına işaret etmektedirler.

Dile getirilen görüşler değerlendirildiğinde katılımcıların manevi danışmanlık görevi öncesinde herhangi bir bilgilendirme semineri almadıkları, kendi çaba ve gayretleriyle okumalar yapıp, sorup-soruşturarak bilgi edinmeye çalıştıkları anlaşılmaktadır. Yapılan bir bilimsel araştırmada da “yurtlarda manevi danışmanlık hizmetini yürüten din görevlilerinin danışma konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip olmadıkları, kişisel gayret ve nitelikleri ölçüsünde bu görevi yürüttükleri” bulgusuna yer verilmektedir.⁵⁵

3.2.1. Katılımcıların Görev esnasında Düzenlenen Seminerlerin Katkısı ve Seminerlerde Yer Alması Gereken Konular Hakkındaki Görüşleri

Bu başlıkta katılımcılara iki soru yöneltilmiştir. Birincisi “görev esnasında aldığınız seminerlerin size ne gibi katkıları oldu?” sorusudur. Bu çerçevede seminerlerin yararlı

⁵⁵ Aybey, “Manevi Danışmanlıkta Yeni Bir Alan: Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu”, 820.

olduğunu söyleyen katılımcılardan **K17** “Ben şimdiye kadar 3 defa seminere katıldım ve çok yararlandım bu seminerlerden. Bütün oturumlara eksiksiz katılmaya gayret ettim ve neredeyse hocalarımızın söyledikleri pek çok şeyi not aldım. Başım sıkıştığında o notlarıma müracaat ettim.” ve **K8** “Görev esnasında verilen hizmet içi eğitim seminerleri elbette yararlı oldu. Ayrıca bireysel okumalar yapıyorum. Bunun yanı sıra manevi danışman WhatsApp gruplarımız var. Orada tecrübe paylaşımları yapılıyor.” şeklinde görüş bildirmektedirler. Bu konuda **K12** ise “Seminerler özellikle yeni başlayanlar için elbette yararlı ama yeterli değil. Anlatılan konular daha ziyade teorik olarak kalıyor ve bazen aynı şeylerin tekrarı söz konusu olabiliyor. Gençlerle iletişim nasıl kurulur, onlara nasıl yaklaşılr, öğrencilerin sorularının altında neler var, söylediklerinin yanında söylemeyeip de bakışlarıyla ifade ettikleri şeyleri çözmek de çok önemli. Bu nedenle teorik konuların yanı sıra uzman tecrübe paylaşımlarına daha fazla yer verilmeli.” diyerek seminerlerin yeterli olmadığı konusunda eleştirel bir yaklaşım sergilemektedir.

Bu başlık çerçevesinde katılımcılara ikinci olarak “alanda görev yapan kişiler olarak seminerlerde yer almasının yararlı olacağını düşündüğünüz konular nelerdir?” sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğu tarafından seminerlerin her yıl düzenlenmesi dile getirilmektedir. Bunun yanı sıra her yıl aynı bilindik konuların tekrarı değil, yıl içinde konu hakkında yapılan bilimsel çalışmaların tartışma ortamına getirilmesi ve manevi danışmanların istifadesine sunulması talep edilmektedir. Bu konuda katılımcılardan **K11** “Seminerler her yıl olmalı ve bu alanda yapılan bilimsel araştırmaların verileri, sonuçları bizimle tartışılmalı. Biz bu konuları sahada ne kadar, nasıl ve hangi düzeylerde yansıtılabılıriz bunları tartışmalıyız.” **K13** “Gençleri ilgilendiren güncel dini meselelerle ilgili konular sürekli güncellenmeli ve taze bilgilerle, yeni araştırmalarla desteklenecek şekilde planlanıp seminerlerde gündeme getirilmeli. Gençlerin inanç konusundaki problemleri; ateizm, deizm gençler arasında popüler olmuş, bunun nedenleri ve önlenme yolları çalıştaylar şeklinde tartışılmalı.” diyerek güncel konulara ve bilimsel araştırma verilerinin kendilerine yol gösterecek şekilde tartışılmasını gerekliliğini belirtmektedirler.

Katılımcılardan **K20** “Gençlik dönemi gelişim özellikleri, iletişim becerileri, etkili konuşma, etkili dinleme, beden dili vb. konular, gençlerle iletişim kurma yolları ve becerileri, davranış bilimleri gibi konulara yer verilmeli.” ve **K1** “Sosyal medya eğitimi çok önemli. Sosyal medya dili, sosyal medya nasıl kullanılacak, nasıl değerlendirilecek bu konuda bilgilendirilme yapılmış olsa yararlı olacağını düşünüyorum.” şeklindeki ifadeleriyle seminerlerde bireysel beceri geliştirmeye yönelik konulara yer verilmesine vurgu yapmaktadırlar.

Katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde seminerlerin yararı ve manevi danışmanlara görev esnasında olumlu rehberlik ettiği anlaşılmalı birlikte yeterli olmadığı konusunda da önemli düşüncelerin ileri sürüldüğü görülmektedir. Diğer yandan seminerlerin daha ziyade yeni başlayanlar için önemli konular ihtiva ettiğini ancak göreve devam eden ve görev esnasında tekrar seminerlere katılan kişiler için daha farklı konuların gündeme getirilmesi önerilmektedir. Bu konuda seminerler; daha ziyade teorik bağlamda kalması, pek çok konuda tekrara düşülmesi nedeniyle eleştirilmekte ve daha ziyade uzman tecrübelerine yer verilmesi istenmektedir. Bu nedenle katılımcılar tarafından seminerlerde pratiğe yönelik

uygulamalara yer verilmesi, bilimsel çalışma verilerinin seminer ortamında paylaşarak, danışmanlar tarafından sahada ne kadar, nasıl ve hangi düzeylerde yansıtılabileceğinin tartışılması da dile getirilmektedir. Alanda yapılan bazı çalışmalarda ulaşılan bazı sonuçlar ve bulgular da bu tespitlerle örtüşmektedir. Örneğin: Söylev, Kılincer ve Topuz'un çalışmalarında manevi danışmanlar için düzenlenen seminerlerin yeni başlayacaklar için yararlı, fakat pratik uygulama verilememesi nedeniyle seminerlerde sunulan teorik bilginin yetersiz kaldığı ve yeterli verim alınamadığı belirtilmektedir. Ayrıca manevi danışmanlık hizmeti verebilenin mevcut mesleki donanım ve yeterlikten farklı donanım ve yeterlik gerektirdiği, seminer programları ile böyle bir yeterlik sağlanmasının mümkün olmadığı, din görevlilerinin teorik bilgiler yanında alanda bizzat uygulama yaparak mesleki tecrübe kazanmalarının gerekliliği vurgulanmaktadır.⁵⁶ Ayrıca Bozkaya'nın çalışmasında manevi danışmanlıkla ilgili kurumsal düzeyde personel yeterliği ve eğitimi, kullanılan yöntem ve uygulamalardan kaynaklı boşlukların olması, mekân, araç-gereç yetersizliği⁵⁷ konularına da yer verilmektedir.

3.3. Katılımcıların Gençlerle İletişim Kurma Yöntemleri Hakkındaki Görüşleri

Bu başlıkta katılımcılara gençlerle nasıl iletişim kurdukları, gençlere ulaşabilmenin yolları, öğrencilere ulaşmada etkili olan yöntemler neler olduğu ve en çok hangi yöntemleri kullandıkları sorulmuştur. Katılımcılardan **K3** “Kayıt dönemlerinde yurt idari personeli ile birlikte burada bulunuyoruz ve öğrencilere kendimizi tanıtıyoruz. Yemekhanede ve kantinde tanışma imkanımız oluyor.” **K19** ise “Yurtta dönem başında yapılan uyum toplantılarında idari personel, psikolog ve manevi danışman olarak bulunuyoruz ve kendimizi tanıtıyoruz.” diyerek kendilerini tanıtmada konusunda yurt idaresinin katkısına işaret etmektedirler.

Katılımcılardan **K9** “Biz yurtta manevi danışman olarak iki kişi görev yapıyoruz ve birlikte öğrencilerin odalarına ziyarete gidiyoruz. Öğrencilerden izin isteyerek kendimizi tanıtıyoruz. Şimdiye kadar bundan şikayetçi olan çıkmadı ve öğrencilerin neredeyse tamamı ziyaretlerimizden de çok memnun kaldılar.” **K17** “Gençlerle iletişim kurmak konusunda video hazırlama, fotoğraf düzenleme vb. konularda yardım isteyip, onları işin içerisine kattığımızda gençler, kendilerinin işe yaradığını görüp, değerli hissediyorlar ve daha da bir yakınlık duyabiliyorlar.” **K4** “Gençlerle iletişim

⁵⁶ Ömer Faruk Söylev, “Yerleşik İrşat Usullerini Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar ve Dinî Danışma ve Rehberlik Üzerine Bir İnceleme”, *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 22/1 (2013), 179-202; Hatice Kılincer, “Manevi Danışmanların Aile Danışmanlığı Hakkındaki Algı ve Tutumları”, *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Farklı Alanlardan Araştırma Bulguları ve Değerlendirmeler*, ed. Ali Ayten (İstanbul: Dem Yayınları, 2019), 65-97; İlhan Topuz, “Danışmanlık Görevi Yürüten Din Görevlilerinin Mesleki Algılarına Yönelik Nitel Bir Araştırma”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (2015), 75-94; Aybey, “Manevi Danışmanlıkta Yeni Bir Alan: Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu”, 819-821.

⁵⁷ Bozkaya, *Pozitif Psikoloji Bağlamında Din Eğitimi Temelli Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (Sivas GSB Yurtlarında Kalan Kız Öğrenciler Örneği)*, 4.

konusunda sosyal medyayı aktif olarak kullanmak ve gençlerle sosyal medya aracılığıyla bağlantıda olmak da önemli. Gençler bunu fark ettiğinde sizinle ilgili olumlu kanaat besliyor. Diğer yandan gençlerin sosyal medyadan öğrenebilecekleri şüpheli bilgilerin mümkün olduğunca takibi ve gençlerin doğru bilgilendirilmesine yardımcı olma imkanı oluyor.” **K11** “Bizim yurtta tıp ve mühendislik öğrencileri var. Onların ilgisini çekecek şekilde mesela tıp bayramlarını kutlamak, mühendislikteki konulardan birini seçip o konuda uzman bir hocayı davet ediyoruz yurtta program düzenliyoruz. Öğrencilerin ilgisini çekiyor.” **K1** “Yurt bahçesinde, koridorda ve asansörde karşılaştığımız öğrencilerle tanışmaya çalışıyoruz. Bunun yanı sıra büyük katılımlı piknikler ve programlar düzenliyoruz, danışman odasında haftalık sohbetler yapıyoruz.” şeklindeki sözleriyle öğrencilere ulaşma ve tanışma konusunda oda ziyaretleri öğrencilere sorumluluk vermek, öğrencilere çeşitli etkinlikler düzenlemek gibi yöntemlerle ulaşılabildiklerini ifade etmektedirler.

Katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde katılımcıların öğrencilerle en yoğun şekilde Whatsapp grupları aracılığıyla iletişim kurdukları anlaşılmaktadır. Bunun yanı sıra kayıt günleri, uyum toplantıları, yemekhane ve kantin buluşmaları, sohbet toplantıları ve çeşitli etkinlikler iletişim kurmada kullanılan yollar olarak görülmektedir. Katılımcıların teknolojik konularda gençlerden destek istenmesi ise gençlerle iletişim için bir yol olmakla beraber gençlerin kendilerini iyi hissetmelerine vesile olduğu anlaşılmaktadır.

3.4. Katılımcıların Öğrencilere Ulaşma Oranları ve Bunda Etkili Olan Faktörler Hakkındaki Görüşleri

Bu başlık altında katılımcılara “Yurtta öğrencilere ulaşma oranlarınız nedir ve bunda etkili olan faktörler nelerdir? sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların görüşlerine göre danışmanların öğrencilere ulaşma oranları oldukça değişkenlik sergilediği anlaşılmaktadır. Yurtta bulunan öğrenci sayısı, görev yapan danışman sayısı, yurdun değişik sayıda bloklardan oluşması, kız ya da erkek öğrenci yurdu olması gibi faktörler bunlara örnek olarak gösterilebilir. Bu konuda katılımcılardan **K5** “Benim görev yaptığım yurt 200 kişilik. Öğrencilerin tamamına ulaşabildiğimi söyleyebilirim.” ifadeleriyle öğrenci sayısının az olması nedeniyle öğrencilerin tamamına ulaşabildiğini belirtmektedir. **K11** “Biz 1700 öğrenci kapasiteli yurtta iki kişi görev yapıyoruz. Farklı zamanlarda yapılan çeşitli etkinliklerimize öğrencilerimizin yaklaşık 4’te 3’ünün katıldığını söyleyebilirim.” ve **K3** Yurttaki öğrencilerin büyük çoğunluğuna ulaşabildiklerini şu sözleriyle belirtmektedir: “Yurtta toplamda 1300 civarında öğrenci var ama 2 manevi danışmanız. Yurtta 2 blok var. Benim bloğumdaki öğrencilerin %70’i beni tanyordur. Yani burada bir manevi danışman olduğunuzu biliyor diyebilirim. Benim odam giriş katta ve görülebilirliği çok güzel.” Bu konuda görüş bildiren **K12** “Yurtta 3 tane mescit var. Kalabalık öğrenci cemaati oluyor mescitlerde. Namazlarımızı öğrencilerle birlikte kılmaya çalışıyoruz. Mescit ve diğer faaliyetlerle öğrencilerin yarıdan fazlasına ulaşabiliyoruz.” ve **K10** “Öğrenci sayımız yaklaşık 1000 kişi. Etkileşime geçebildiğimiz öğrenci sayısı yaklaşık en fazla 500 diyebilirim.” diyerek öğrencilerin ancak yarısına ulaşabildiklerini belirtmektedirler. Katılımcılardan **K18** ise “Öğrenci sayısı 900 kişi. Ancak etkinlik gruplarında kayıtlı olan öğrenci

sayıları *değişik gruplarda 400-500 kişi.*” şeklindeki ifadeleriyle öğrenciye ulaşmayı etkinliklere katılma açısından değerlendirdiğine işaret etmektedir.

Katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde öğrenci sayısı az olan yurtlarda öğrencilerin tamamına yakınına ulaşılmak mümkün iken sayı arttıkça bu oranların azaldığı görülmektedir. Erkek öğrenci yurtlarında öğrencilere ulaşma oranları yarı veya daha fazlası iken kız öğrenci yurtlarında ise bu sayının yarısından daha az olduğunu söylemek mümkündür.

3.4.1. Katılımcıların Öğrencilere Ulaşma Oranlarını Etkileyen Faktörler Hakkındaki Görüşleri

Bu konuda katılımcılara “Öğrencilere ulaşma konusunda hangi faktörler etkili oluyor? sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda katılımcılardan **K1** “*Ulaşılabilir öğrenci sayısının artmasında danışmana tahsis edilen odanın görünürlüğü etkili oluyor. Öğrencinin en sık girip çıktığı yer idare binası. Manevi danışman odası da idare katında olursa daha görünür olur. Ama 3 blokta oluşan bir yurttaki öğrenci bloğunun birinde ve örneğin 3. katta olduğu zaman sadece bir blokta ve o kattaki öğrenciler görüyor diğerleri göremiyor. Bu da bizim ulaşılabilirliğimizi önemli ölçüde olumsuz etkiliyor.*”

Bu konuda yurt idaresinin tavrının önemine dikkat çeken **K7** “*Öğrencilerle iletişim kurmak konusunda idarenin desteği de önemli. Örneğin yurttaki yapılan tanışma programlarında yurt idaresi ve diğer görevlilerle birlikte manevi danışman da yer almalı. Bu husus bazı yurtlarda gözetilirken bazılarında önemsenmiyor.*”

K8 ise düzenlenen etkinliklerde ikram konusuna dikkat çekerek “*Genellikle öğrenciler programlarda ikramlar olduğu zaman yoğun katılım gösteriyorlar. İkram olmazsa bir dahaki programa katılım fazla olmuyor.*” şeklinde görüşünü dile getirmektedir.

Bu konuda kız yurtları ile erkek yurtları arasındaki farka dikkat çeken **K20** “*Kız yurtlarında yüksek oranda öğrenciye ulaşamıyor maalesef. Bunun önemli bir nedeni oda ziyareti imkanının kısıtlı olmasıdır.*” **K6** “*Oda ziyaretleri konusunda erkek öğrenciler ile kız öğrencilerin bakış açıları farklı. Erkek öğrenciler oda ziyaretlerini problem etmezken pek çok kız öğrenci bu konuya tepkili davranıyor.*” ve **K15** “*Kız yurtlarında manevi danışmanların tek kişi olarak oda ziyareti yapmalarını yurt idareleri de çok uygun görmüyor. İki görevli olan yerlerde iki kişi birlikte veya tek olan yerlerde bir güvenlik görevlisi ile birlikte gidilmesini öneriyor. Güvenlikçi ile birlikte gitmek de çok şık olmuyor zaten.*” şeklinde kız öğrencilerin oda ziyaretlerine mesafeli oluşlarının öğrencilere ulaşma oranları üzerinde kısıtlayıcı etkisini vurgulamaktadır.

K6 ise “*Kız öğrenciler bazı konularda daha hassas ve kırılğan oluyorlar. Örneğin: bir sohbet ortamımız var diyelim belli sayıda az ya da çok katılımlı. Katılanlardan bir kızın o sohbet grubunda hoşlanmadığı birisi varsa onu orada görünce ya kalkıp gidiyor ya bir daha ben gelmem diyor.*” diyerek kız öğrencilerin bazı konularda hassasiyetlerine vurgu yapmaktadır.

Katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde öğrencilere ulaşmayı etkileyen bazı faktörlerin öne çıktığı görülmektedir. Bunlar arasında erkek yurtlarında öğrencilere ulaşma konusunda en etkili araç olduğu görülen oda ziyaretlerinin kız yurtlarında kız öğrencilerin tepkili olmaları nedeniyle kısıtlı oluşu en fazla dikkat çeken unsur denilebilir. Bununla birlikte danışman odasının görünürlüğü ve öğrenci etkinliklerinde yapılacak ikramlar konusunda destek verilip verilmemesinin de diğer önemli etkenler olarak görüldüğü söylenebilir.

3.5. Katılımcıların Öğrencilerin Soruları ve İlgisini En Fazla Çeken Konular Hakkındaki Görüşleri

Katılımcıların bu konu hakkındaki görüşlerinin belirlenmesi amacıyla “Öğrencilerden en fazla gelen sorular/ öğrencilerin ilgisini en fazla çeken konular nelerdir? sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılara göre bu konuda; dini sorular, haram-helal, gençlik sorunları ve gelecek kaygılarının öne çıktığı gözlenmektedir. Bu bağlamda katılımcılardan farklı başlıklarda en fazla dini konularda soru geldiğine işaret edilmektedir. Katılımcılardan **K2** “Dini alanda inanç problemleri sonra ailevi problemler geliyor.”, **K8** “Namaz, abdest oruç vb. maneviyatla ve dini alanla ilgili sorular daha çok dindar öğrencilerden geliyor. Fetva boyutu ile ilgili olan konuları da müftülüğe yönlendiriyoruz.” **K10** “İnanç konuları, yani kötülüğü, ilahi adaleti vesaireyi sorguluyorlar. Bir de deizm konusu ile ilgili çok soru geliyor.” **K13** ise “Kız erkek arkadaşlıkları, flörtleşme, bunun sınırları ve dini boyutları, evlilik, dini nikah, resmi nikah gibi konular.” şeklindeki sözleriyle, öğrencilerin ilgi duydukları konuları dini yönden meşrulaştırma ihtiyacına vurgu yapmaktadır.

Konunun değişik bir boyutuna dikkat çeken **K19** “Bazen öğrenci yaşadığı bir olayı anlatıyor ve bunun dini boyutunu soruyor. Yaşadıkları olaylara dini yorum katmak istiyor. Bir de sosyal medyada karşılaştıkları şeyler oluyor. Bize bunların doğruluğunu soruyorlar.” diyerek, öğrencilerin sosyal hayatta karşılaştıkları bazı olgu ve olayları dini yönden anlamlandırma veya somutlaştırma isteklerine işaret etmektedir.

Öğrencilerin sıklıkla ilgilendiği ekonomi konusunda **K9** “Borsa caiz mi, para kazandığım bir internet oyun hesabım var bundan kazandığım para caiz mi, faiz ve vade farkının ayrıntısı nedir? gibi sorular geliyor. Genelde dini hassasiyeti olan çocuklar soruyorlar bunları. Ama bazen yapacakları şeylere kılıf arayanlar da çıkıyor. O yüzden bu tür sorularda çok dikkatli olmak gerekiyor.” **K4** ise “Bazı öğrencilerin ekonomik sorunları da oluyor. Biz eğer bu tip ekonomik sorunları çözmeye kalkacak olursak bunun altından kalkamayız. Ama bazen öyle şeyler oluyor ki mesela bir öğrenci yurt ücretini ödeyememiş. Bu gibi durumlarda bazı hayırseverleri devreye koyarak öğrencilerin sorunlarını bu şekilde çözmeye gayret ediyoruz.” diyerek öğrencilerin ekonomik ihtiyaçları olabildiğine de dikkat çekmektedir.

K17 “Ailevi sorunlar, aile içerisindeki problemler, abla kardeş ilişkileri vb. hususlarda sıkıntıları var. Kalabalık ailelerden gelen bazı çocuklar yaz tatilinde veya bayramlarda memleketine gitmek istemiyor.” şeklindeki ifadeleriyle ailevi sorunlara işaret etmektedir.

K18 “Oda arkadaşıyla sorunlar çok geliyor. Öğrenci oda arkadaşıyla ilgili sıkıntılarını anlatıp, odasının değiştirilmesini talep ediyor. Ama tabii ki bu husus idarenin takdirinde olan bir konu olduğu için biz bu konuyu idare ile çözmesi gerektiğini ifade ediyoruz.” diyerek bu gibi konularda manevi danışmanların dikkatli olması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Bunun yanı sıra öğrencilerin geleceğe dönük düşünceleri ve bazen de kaygıları olduğu da görülmektedir. Bu konuda **K5** “Üniversite öğrencileri hayata atılmanın eşliğinde özellikle mezuniyet aşamasında olan gençler iş ve eş seçimi gibi daha akli başında sorunlarla geliyorlar.” Diğer yandan öğrencilerin kaygıları ile ilgili de **K8** “Bazı öğrencilerin okul bittikten sonra ne olacak iş bulabilecek miyim benzeri kaygıları var. Bazen de psikolojik sorunları olan öğrenciler geliyor. Biz onları psikoloğa yönlendiriyoruz.” demektedir.

Katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde öğrencilerin sorularının daha ziyade dini konular, özellikle inanç konuları, ilahi adalet ve deizm, ailevi sorunlar, son sınıf öğrencilerinde de daha çok geleceğe yönelik sorular ve bazı öğrencilerde de gelecek kaygıları üzerinde yoğunlaştığı, diğer yandan kız öğrencilerle erkek öğrencilerin soru ve sorunlarının bazı alanlarda önemli farklılaştığı da görülmektedir.

Çalışmamızda inanç konuları ve deizm konusunun öne çıkan sorunlardan bir olması Aybey 2023 verileriyle örtüşmektedir. Aybey, “inanç konusunda karşılaşılan en önemli sorunlardan biri kuşkusuz Allah’ın evrene müdahalesini kabul etmeyen, evrene müdahale etmesini O’nun acizliği olarak yorumlayan deist düşüncedir.” şeklinde konuya işaret etmekte ve bir öğrencinin “Tamam Allah var. Bir şeyin var olabilmesi için başlangıçta bir varlık gereklidir. Ama daha sonrasını aklım çok almıyor. Neden ibadet, neden ceza, neden ölüm.” şeklindeki görüşlerine yer vermektedir.⁵⁸

3.6. Katılımcıların Öğrencilerle Görüşmelerinde İzledikleri Stratejiler Hakkındaki Görüşleri

Bu bağlamda katılımcılara “Öğrencilerle görüşmelerinizde nasıl bir strateji izliyorsunuz? sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılar öncelikle öğrencileri dinlemeyi ve öğrencilerin kendilerini rahatça ifade etmelerini tercih ettiklerini, sonra gerekirse birlikte çözüm arama sürecine geçtiklerini ifade etmektedirler. Bu çerçevede katılımcılardan **K13** “Ben ilk aşamada dinlemeyi önemsiyorum. Öğrenciler çoğunlukla sıkıntılarını anlatmak istiyorlar. Öğrenciyi tam olarak dinlemediğiniz zaman huzursuz oluyor, ama meramını yeterince anlatabilirse ondan sonra sizi dinliyor.” **K15** ise “Öğrenciler bize kendilerini anlattıkları zaman hem rahatlıyorlar hem de kendilerini değerli hissediyorlar. Beni dinleyen, görüşlerime yorum yapan birisi var diye yani manevi huzur hissediyorlar.” Bu konuda bir başka önemli hususa dikkat çeken **K16** ise “Bize herhangi bir konuda danışma amaçlı gelenler olduğu gibi, bazen de öğrenciler kendi sıkıntılarını anlatıp rahatlamak istiyorlar. Manevi danışmanı güvenilir olarak gördükleri için sorunlarını dile getiriyorlar.” diyerek manevi danışmana duyulan güvene işaret etmektedir.

⁵⁸ Aybey, “Manevi Danışmanlıkta Yeni Bir Alan: Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu”, 363-364.

Katılımcı görüşleri değerlendirildiğinde, Katılımcıların, öğrencilerle gerçekleştirdikleri görüşmelerde öncelikle onları dinlemeye, sıkıntılarını anlamaya ve kendilerini ifade etmelerine fırsat tanımaya büyük önem verdikleri anlaşılmaktadır. Katılımcıların öğrencilerle yapılan görüşmelerde izledikleri stratejilerin de bu çerçevede genellikle öğrencilerin kendilerini rahatça ifade edebilecekleri bir ortam oluşturmak üzerine odaklandığını söylemek mümkündür. Bu yaklaşımın, öğrencilerin kendilerini daha rahat hissederek daha verimli bir şekilde iletişim kurmalarını ve güven duymalarını sağlayarak, çözüm arama sürecine geçişi kolaylaştırdığı söylenebilir. Diğer yandan katılımcıların öğrenci görüşmelerindeki stratejilerinin, etkili bir danışmanlık sürecinin temelini oluşturduğunu da söylemek mümkündür. Bu yaklaşım, öğrencilerin sorunlarını çözmelerine yardımcı olmakla birlikte, onların kendilerine olan güvenlerini de artırmakla birlikte dinleme, empati kurma ve güvenli bir ortam sağlama gibi faktörlerin, öğrencilerin kişisel gelişimlerine de olumlu katkı sağlayacağı söylenebilir.

3.7. Katılımcıların Öğrencilerin Manevi Danışmanları Nasıl Gördüğü Konusundaki Görüşleri

Bu başlıkta katılımcılara “Öğrencilerin size bakış açıları nasıl, sizi nasıl görüyorlar? sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan **K2** “Öğrenciler bize dini sorularını bir cami imamına yönelttir gibi yöneltilmiyorlar. Bizi bir manevi danışman olarak daha samimi buluyor ve ona göre soruyor. Biz de onu bir manevi danışman olarak dinliyoruz ve ona göre birlikte çözüm üretmeye çalışıyoruz.” **K18** “Kız-erkek arkadaşlıkları konusuna son sınıfa geldiğinde özellikle kız öğrenciler arasında arkadaşlık ve flört aşamasından çıkılıp, evlilik gözüyle bakılıyor. Fakat işin dini boyutlarından çok evlilik konusunda kriterlerimiz ne olmalı gibi hayati tecrübeler soruyorlar. Bu konuda kendi düşüncülerini bizimle istişare etmek istiyorlar. Bu da bize olan güvenlerinin bir boyutunu gösteriyor.” **K14** “Türkiye’de yakın tarihte yaşanan üzücü olaylardan sonra çocuklar böyle çeşitli siyasi gruplara dini gruplara mesafeli davranıyorlar. Ama burada öğrenciler bizim Diyanet görevlisi olduğumuzu biliyor ve bu yüzden çocuklarda, devletin güler yüzlü, şefkatli elinin uzatıldığı hissini uyandırdığını görüyoruz.” **K20** “Burada gençler ailelerinden ayrılır. Özellikle kızların sorunlarını anlatabilecekleri anneleri, ablaları, abileri yok. Tek dertleşebilecekleri kimse olarak arkadaşları var. Ama burada ilk defa tanıdığı arkadaşına ne kadar güvenebilecek genç. İşte güvenerek konuşabileceği kişi olarak manevi danışmanı görüyor.” diyerek öğrenciler ile manevi danışmanlar arasında oluşan güven duygusuna dikkat çekmektedir.

Katılımcıların görüşleri değerlendirildiğinde öğrencilerin manevi danışmanlar hakkındaki görüşlerinin önemli ölçüde olumlu olduğu, bu nedenle, öğrencilerin sadece soru sormak değil aynı zamanda kendileri için önemli olan gelecek düşünceleri ile ilgili paylaşımlarda da buldukları görülmektedir. Bunlar KYK yurtlarında manevi danışmanlara duyulan güvenin oldukça iyi düzeylerde olduğunu tespitini yanı sıra manevi danışmanların yaptığı danışmanlık hizmetlerinin öğrenciler için ne düzeyde önemli olduğunu gösterir bulgulardır.

3.8. Katılımcıların Görev Alanı ile İlgili Sorunlar Hakkındaki Görüşleri

Katılımcılara görev alanınızla ilgili yaşadığınız sorunlar nelerdir? sorusu yöneltilmiştir. Bu konuda katılımcılardan **K9** aidiyet sorununa dikkat çekerek *“Bizim bu konuda en büyük sıkıntımız DİB ile Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) arasında kalıyor oluşumuz. DİB bizi görevlendiriyor ve yurda gönderiyor ama GSB’de Diyanet personelidir deyip bize zaman zaman mesafe koyuyorlar. Mesela bir etkinlik yapacağımız zaman gerekli olan maddi desteği kim sağlayacak belli değil.”* demektedir.

Katılımcıların vurguladıkları bir başka sorun da KYK’lardaki görev haricinde Müftülüklerce ek görevler verilmesi. Bu konuda **K8** *“Kurumlar arası yapılmış olan protokollerde çalışma şartları, mesailer her şey belirlenmiş olmasına rağmen müftülük bize manevi danışmanlık görevimizin yanı sıra ek görevler veriyor. Çoğunlukla Valilik onayı ile görevlendirmeler yapılıyor.”*

Bu konuda katılımcılar tarafından dile getirilen bir başka husus da yapılacak etkinliklerde çay vs. ikramı konusunda destek sağlanmaması olduğu görülmektedir. Bu konuda **K6** *“Yurtta yapılacak faaliyetler için manevi danışman olarak bütçemiz yok. Dolayısıyla Müftülük veya GSB’den destek almak durumundayız. Ama maalesef istediğimiz ölçüde destek verilmiyor.”* ve **K1** *“Öğrencileri faaliyetlere yönlendirme konusunda çay vs. ikramı etkili oluyor. Danışman odasında düzenlediğim faaliyetlerde öğrencilere işte çeşitli ikramlar hazırlamaya çalışıyorum. Her hafta böyle bir program yapıyorum ve ikramları da kendim karşıyorum. Bu da benim için külfetli oluyor. Özellikle geniş katımlı programlarda önemli ölçüde desteğe ihtiyacımız oluyor ama maalesef yeterince maddi destek alamıyoruz.”* şeklinde görüşlerini dile getirmektedir. Yine katılımcılardan **K7** *“Yurt idaresinin ekonomik desteği çok önemli mesela sınav dönemlerinde öğrencilere sınav öncesi bir moral gecesi vs. yapalım diyoruz. Tabii ki bunun için bütçe gerekiyor. Bunun için idareden destek göremiyoruz.”* sözleriyle ilgili kurumlardan etkinlikler için destek bulamamanın faaliyetleri kısıtladığına vurgu yapmaktadır.

Katılımcıların görüşleri değerlendirildiğinde görev alanı ile ilgili dile getirilen sorunların başlıca aidiyet, manevi danışmanlara müftülüklerce ek görevler verilmesi ve etkinlikler için harcamalara destek konularında yoğunlaştığı görülmektedir. Diğer yandan faaliyetler için manevi danışmanlara bütçe tahsis edilmesi veya kurumlarca destek olunması en fazla dile getirilen konu olarak öne çıkmaktadır. İfade edilen bu hususların manevi danışmanlık hizmetlerinin daha iyi yürütülmesi ve manevi danışmanların görev motivasyonu üzerinde etkili olabileceğini söylemek mümkündür.

Sonuç ve Öneriler

Katılımcı görüşleri, değerlendirildiğine katılımcıların manevi danışmanlık tanımı hakkındaki görüşlerinde; insanların ihtiyaç duyduğu manevi desteği vermek, soru ve sorunlar konusunda onlara yardımcı olmak, sorunları çözmek değil, çözüm yolu bulmasına yardımcı olmak, beraberce çözüm odaklı yol yürümek gibi hususların öne çıktığı görülmektedir. Katılımcılar, manevi danışmanlık hizmetlerinin sadece dini boyutla sınırlı olmayıp, psikoloji ve davranış bilimleri ile de etkileşim içinde olduğunu belirtmektedirler.

Manevi danışmanlar, öğrencilere manevi destek sunarak onların iç huzuru, psikolojik ve sosyal gelişimlerine katkıda bulunmayı hedeflemektedirler.

Katılımcıların çoğu, görev öncesinde manevi danışmanlık hakkında yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ve bilgilendirme seminerleri almadıklarını, görev esnasında ne yapılacağı, görevin nasıl yürütüleceği ile ilgili kendi çabaları ile bilgi edinmeye çalıştıklarını ifade etmektedirler. Ancak bu görev için çok donanımlı olunması gerektiği, görev öncesi ve görev süresince bilgilendirme seminerlerinin çok yararlı olacağı genel kanaat olarak dile getirilmektedir. Katılımcılar, gençlerin sorunlarını anlayabilmek ve onlara etkili bir şekilde yardımcı olabilmek için iletişim becerileri, davranış bilimleri ve genç gelişim özellikleri gibi konularda bilgi sahibi olmanın gerekliliği üzerinde durmuşlardır.

Manevi danışmanların öğrencilerle kayıt dönemlerinde ve yurtta düzenlenen uyum toplantılarında tanışma, kantin ve yemekhanede tanışma, yurtlarda çeşitli etkinlikler, anma ve kutlama programları, piknikler, danışman odasında sohbetler vb. yollarla iletişim kurmaktadır. Ayrıca öğrenciler, etkinlikler ve duyurulardan WhatsApp grupları aracılığıyla da haberdar edilmektedir. Sosyal medya ve teknolojik araçların etkin kullanımının, bunun yanı sıra bazı teknik konularda öğrencilerden destek istemenin ve onlara sorumluluk vermenin, onların kendilerini değerli hissetmelerini sağladığı ve öğrencilerle iletişimi güçlendirdiği ifade edilmiştir.

Katılımcı görüşlerinin değerlendirilmesinde öğrencilere ulaşma oranlarının erkek ve kız yurtlarında farklılaştığı görülmektedir. Erkek yurtlarında öğrencilere ulaşma oranları çoğunlukla yarıdan fazla olduğu ifade edilmekle birlikte kız yurtlarında ise yarıdan daha az olduğu görülmektedir.

Öğrencilere ulaşma oranları ve iletişim yöntemleri üzerine yapılan değerlendirmelerde, katılımcılar, yurt ortamında öğrencilere ulaşmanın bazı zorlukları olduğunu ifade etmişlerdir. Bu konuda danışmanlara tahsis edilen odanın görünürlüğünün öğrencilere ulaşma oranlarında önemli etkenlerden birisini olduğu dile getirilmektedir. Diğer yandan, ulaşma oranlarında erkek ve kız yurtları arasında önemli farklılıklar olduğu; oda ziyaretleri erkek öğrenciler tarafından normal karşılanırken, kız öğrencilerin daha mesafeli davrandıkları ve oda ziyaretlerine sıcak bakmadıkları ifade edilmektedir.

Katılımcıların görüşlerine göre, öğrencilerden gelen sorular genellikle dini konular, ailevi sorunlar, gençlik sorunları ve gelecek kaygıları gibi alanlarda yoğunlaşmaktadır. Bu, manevi danışmanların öğrencilere daha etkili bir şekilde yardımcı olabilmesi için bu konularda daha fazla eğitim ve bilgi sağlaması gerektiğini göstermektedir.

Katılımcıların ifadeleri, manevi danışmanlığın yalnızca dini bir hizmet değil, aynı zamanda bir psikolojik destek süreci olduğunu ortaya koymaktadır. Manevi danışmanlar, gençlerin ruhsal ve manevi ihtiyaçlarına karşılık vermek için hem dini bilgiye hem de psikolojik anlayışa sahip olmanın önemini vurgulamışlardır. Araştırma sonuçları, manevi danışmanlık uygulamalarının etkinliğini artırmak için hizmet öncesi ve sırasında ihtiyaç

duyulan eğitimlerin önemini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, manevi danışmanlık uygulamalarında, gençlerin yaşadığı sorunlara daha bütüncül bir yaklaşım sergilemek için iletişim becerileri, genç gelişim özellikleri ve sosyal medya kullanımı gibi konularla eğitim ve bilgilendirme süreçlerinin güçlendirilmesi gerektiği ifade edilmiştir.

Sonuç olarak, manevi danışmanlık, üniversite öğrencilerinin ruhsal ve duygusal sağlığını desteklemek, sosyal ve ahlaki gelişimlerini teşvik etmek, gençlerin hem akademik başarılarını artırmalarına hem de kişisel gelişimlerini desteklemeye yönelik önemli bir hizmettir. Yurtlarda bu hizmetlerin verilmesi, öğrencilerin yaşam kalitesini artırarak, zorlu dönemlerde destek bulmalarına imkan sağlar. Bu nedenle, yüksek öğrenim kurumlarının ve yurtlarının, manevi danışmanlık hizmetlerini aktif bir şekilde sunmaları önemlidir.

Çalışmada ulaşılan sonuçlar doğrultusunda yapılacak öneriler de şöyle sıralanabilir:

1.Manevi danışmanlara yönelik düzenli bilgilendirme seminerleri ile manevi danışmanların bilgi ve becerileri artırılmalıdır. Bu seminerler, gençlik dönemi gelişim özellikleri, iletişim becerileri ve psikoloji konularını içermelidir.

2.Sosyal medya ve teknolojik araçların etkin kullanımını teşvik etmek, öğrencilerle iletişimi artırmak için önemlidir. Özellikle gençlerin aktif olarak kullandığı platformlarda varlık göstermek, onlarla etkileşimi güçlendirebilir.

3.Danışmanlık odalarının yurtlarda daha görünür bir konumda olması, öğrencilere ulaşmayı kolaylaştıracaktır. Giriş katı veya idare katında bulunan odalar tercih edilmelidir. Manevi danışmanlık etkinliklerine öğrenci katılımını artırmak için çeşitli ikram ve ödülleri ile motive edici programlar düzenlenmelidir. Böylece katılımın artırılması sağlanabilir.

4.Öğrencilerin sıkça sorduğu sorular üzerinde daha fazla eğitim ve kaynak sağlanmalı, dini ve sosyal konulara dair bilinç artırılmalıdır.

5.Öğrencilerin dini inançları ve sosyal sorunları hakkında daha fazla bilgi edinmeleri için atölye ve seminerler düzenlenmelidir.

6.Manevi danışmanlık hizmetlerinin etkinliğini artırmak için öğrenci geri bildirimlerinin alınması ve değerlendirilmesi önemlidir. Bu geri bildirimler, hizmetin sürekli olarak iyileştirilmesini sağlayacaktır. Bu konuda öğrenci görüşlerine dayalı bilimsel çalışmalar yapılması da teşvik edilmelidir.

Kaynakça | References

- Acar, Hatice. "Manevi İyi Oluş İle Dindarlık Arasındaki İlişki Üzerine Bir Değerlendirme". *C.Ü. İlahiyat Fakültesi Dergisi* 18/2 (2014), 391-412. <https://doi.org/10.18505/cuifd.254730>
- Altaş, Nurullah. "Dini Danışmanlığın Teorik Temelleri". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 41/1 (2000), 327-350.
- Aşikoğlu, Nevzat. "Din Hizmetlerinin Sunumunda Alternatif Yöntem: Dini Danışmanlık". *I. Din Hizmetleri Sempozyumu*. ed. Mehmet Bulut. 2/543-549. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2008.
- Aybey, Salih. "Gençlere Yönelik Manevi Danışmanlık Uygulamaları ve Gençlik Dönemi Soru ve Sorunları (Batı Karadeniz Örneği)". *Diyanet İlmî Dergi* 60/1 (2024), 345-376. <https://doi.org/10.61304/did.1265114>
- Aybey, Salih. "Manevi Danışmanlıkta Yeni Bir Alan: Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu". *Journal of Islamic Research* 34/3 (2023), 809-830.
- Baygeldi, Merve Reyhan. *Kültürel Sermayeden Sosyal Sermayeye Maneviyat ve Din: Hükümlülerin Manevi Danışmanlık Deneyimleri*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2022.
- Belen, Fatma Zeynep. *Manevi Danışmanlıkta Bibliyoterapi Tekniği ve Uygulanması*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Bozkaya, Tuğba. *Pozitif Psikoloji Bağlamında Din Eğitimi Temelli Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (Sivas GSB Yurtlarında Kalan Kız Öğrenciler Örneği)*. Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.
- Ceylan, Yılmaz - Özyaydın, Muharrem. "Ceylan, Yılmaz & Özyaydın, Muharrem. 'Manevi/Dini Danışmanlıkta Değer Algısı'. *Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 16/2 (Aralık 2020), 284-301.
- Christensen, Larry B. vd. "Araştırma Yöntemleri Desen ve Analiz". çev. Emine Gümüş vd. ed. Ahmet Aypay. Ankara: Anı Yayıncılık, 2. Basım, 2015.
- Coşkun, Fatma. "Dünden Bugüne Manevi danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri". *İlahiyat: Akademik Araştırmalar Yıllığı* 5 (Aralık 2022), 71-91.
- Coşkunsever, Asude. *Sosyal Hizmet Kurumlarında Dini Danışmanlık ve Rehberlik (Yetiştirme Yurdu & Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezi Örneği)*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.
- Daniel, Carole vd. "Mindfulness, spiritual well-being, and sustainable consumer behavior". *Journal of Cleaner Production* 455 (2024), 1-11. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2024.142293>
- DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. *T.C. Başbakanlık Diyanet İşleri Başkanlığı ile T.C. Gençlik ve Spor Bakanlığı Arasında İşbirliği Protokolü*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015.
- Düzgüner, Sevde - Ayten, Ali. *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri Temel Bilgiler Kılavuzu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 4. Basım, 2023.

- Ege, Remziye. “Dini Danışmanlık ve Rehberliğin Bir Bilim Dalı Olarak Gelişmesinin Gerekliği Üzerine Bazı Düşünceler”. *Dini Araştırmalar* 14/39 (Aralık 2011), 104-114.
- Geray, Haluk. *Toplumsal Araştırmalarda Nicel ve Nitel Yöntemlere Giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi, 2004.
- Gürbüz, Sait - Şahin, Faruk. *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri Felsefe-Yöntem-Analiz*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 5. Basım, 2018.
- Harputlu, İlke. *Gazilerin Karşılaştığı Sorunlar ve Manevi Danışmanlık İhtiyaçları Üzerine Bir Araştırma*. Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.
- Hill, Peter C. vd. “Din ve Maneviyatı Kavramlaştırma: Birleşme ve Ayrılma Noktaları”. çev. Nurten Kimter. *Çanakkale On sekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 3 (2015), 85-118.
- Kılınçer, Hatice. “Manevi Danışmanların Aile Danışmanlığı Hakkındaki Algı ve Tutumları”. *Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Farklı Alanlardan Araştırma Bulguları ve Değerlendirmeler*. ed. Ali Ayten. 65-97. İstanbul: Dem Yayınları, 2019.
- Kılınç, Mustafa. “Psikolojik İyi Oluşun Yordayıcıları Olarak Öz-Yeterlik Ve Etkileşim Kaygısı”. *Ines Journal* 4/13 (2017), 207-216.
- Koç, Ahmet - Altaş, Nurullah. “KKTC’deki Yüksek Din Eğitimi Kurumlarında Öğrenim Gören Öğrencilerin Bu Kurumları Tercih Sebepleri, Beklentileri Ve Mesleğe Hazırlık Motivasyonlarının İncelenmesi”. *Yakın Doğu Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 6/1 (2020), 131-172. <https://doi.org/DOI:https://doi.org/10.32955/neu.ilaf.2020.6.1.04>
- Koç, Mustafa. “Diyaret İşleri Başkanlığı’nın Öğrenci Yurtları ve Gençlik Merkezlerindeki Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetleri (2013-2021): Sınırlılıklar ve Bir Eğitim Programı Önerisi”. *Türk Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Dergisi* 3 (Haziran 2021), 135-201.
- Kurt, Emine. *Kanser Hastalarında Manevi Danışmanlık Uygulamalarının Kaygı ve Yaşam Kalitesi Üzerindeki Etkisinin İncelenmesi*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2021.
- Kümbetoğlu, Belkıs. *Sosyolojide ve Antropolojide Niteliksel Yöntem ve Araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık, 7. Basım, 2021.
- Maçın, Hasan vd. “Üniversite Öğrencilerinin Manevi Danışmanlık Ve Dinî Destek İhtiyacı: Adıyaman Üniversitesi Örneği”. *İslami İlimler Araştırmaları Dergisi* 1 (2020), 38-54.
- Martin, Pamela P. - Cleveland, Tiera. “Spirituality and Religion”. *Encyclopedia of Adolescence Second Edition* (Academic Press, 2024), 495-508.
- Minns, Sean - Rosmarin, David H. “Spirituality, Religion, and Mental Health”. *Encyclopedia of mental health Third Edition* (2023), 353-360.
- Mutlu, Nilüfer. *Göç Eden Geleneksel Toplumlarda Manevi Danışmanlık: Ahıskalı Türkler Örneği*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2024.
- Pak, C. NG - Genevieve, P.G. Fung. “Spiritual and Cultural Influences On End-Of-Life Care And Decision-Making İn NICU”. *Seminars in Fetal and Neonatal Medicine*, 28/4 (2023), 1-7. <https://doi.org/10.1016/j.siny.2023.101437>

- Pinto, Cristina Teixeira vd. “Models of Spiritual Intelligence Interventions: A Scoping Review”. *Nurse Education in Practice* 73 (2023), 1-8. <https://doi.org/DOI:10.1016/j.nepr.2023.103829>
- Sajadi, Mahbobeh vd. “Effect of Spiritual Counseling On Spiritual Well-Being In Iranian Women With Cancer: A Randomized Clinical Trial”. *Complementary Therapies in Clinical Practice* 30 (2018), 79-84. <https://doi.org/DOI:10.1016/j.ctcp.2017.12.011>
- Slatter, Ruth. “Sacred Squares? A Non-Representational Study Of James Smetham’s (1821–1889) Everyday Artistic Experiences Of Religion, Faith, And Spirituality”. *Journal of Historical Geography* 79 (2023), 26-38. <https://doi.org/10.1016/j.jhg.2023.01.002>
- Söylev, Ömer Faruk. *Türkiye’de Dini Danışma ve Rehberlik-Alanları, İmkânları ve Yöntemleri (Diyabet İşleri Başkanlığı Örneği)*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Söylev, Ömer Faruk. “Yerleşik İrşat Usullerini Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar ve Dinî Danışma ve Rehberlik Üzerine Bir İnceleme”. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 22/1 (2013), 179-202.
- Takeda, Sho vd. “Community-Level Social Capital And Subsequent Health And Well-Being Among Older Adults İn Japan: An Outcome-Wide Longitudinal Approach”. *Health & Place* 89 (Eylül 2024), 1-12. <https://doi.org/10.1016/j.healthplace.2024.103336>
- Tan, Hümeyra Nazlı - Yıldız, Mualla. “Manevi İyi Oluş” Kavramının Ortaya Çıkışı ve Tanımlanması”. *Dini Araştırmalar* 25/3 (2022), 447-476. <https://doi.org/10.15745/da.1175149>
- Topuz, İlhan. “Danışmanlık Görevi Yürüten Din Görevlilerinin Mesleki Algularına Yönelik Nitel Bir Araştırma”. *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34 (2015), 75-94.
- White, William L. “Spiritual Guidance, Addiction Treatment, And Long-Term Recovery”. *Journal of Substance Abuse Treatment*, 35/4 (2008), 443-444. <https://doi.org/10.1016/j.jsat.2008.05.010>
- Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, 12. Basım, 2021.
- Yıldızhan, Şeref. *Hastanelerde Yürütülen Manevi Danışmanlık ve Rehberlik Hizmetlerinde Problem ve Beklentiler*. Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2023.
- Yılmaz, Şükriye. “Kredi ve Yurtlar Kurumunda Manevi Danışmanlık ve Rehberlik (Bilecik Örneği)”. *Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi* 7/28 (2023), 320-338. <https://doi.org/DOI:10.52096/usbd.7.28.22>